

Hands-on-tarinateatteri tulevaisuuden työelämätaitojen oppimisessa

Leni Grünbaum

Tutkielma tarinateatteriohjaajan tutkintoon
Tammikuu 2018

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	5
1.1 Tutkielman aihe	5
1.1.1 Tulevaisuuden työelämätaidot, taustaa	5
1.1.2 Matkani tähän.....	6
1.2 Haasteet ja tavoitteet	6
1.3 Tutkimuskysymykset.....	6
1.4 Tutkielman rakenne.....	7
2. Tarinateatterista	7
2.1 Tarina, silta itsen ja muihin	8
2.2 Taide, vuorovaikutus ja rituaali	8
2.2.1 Taide	9
2.2.2 Rituaali.....	10
2.2.3 Vuorovaikutus.....	10
2.3 Keskenäisyys ja transformaation taustatekijät	11
2.3.1 Spontaanisuus ja luovuus	11
2.3.2 Liminaalisuus ja katarsis	11
3. Oppiva aikuinen	12
3.1 Ihmiskäsitys	13
3.1.1 Siegel: eheytyksen ulottuvuudet.....	13
3.1.2 Itseohjautuvuusteoria: synnynnäiset perustarpeet	15
3.1.3 Moreno: suhde, spontaanisuus ja luovuus ryhmässä.....	15
3.1.4 Ihmiskäsitys ja mitä se merkitsee tarinateatterin tekemisessä.....	16
3.2 Oppimiskäsitys.....	18
3.2.1 Taidot ja tottumukset	19
3.2.2 Aikuisen kokemuksellinen oppiminen	19
3.2.3 Kehollinen oppiminen.....	21
3.2.4 Leikin oppimistila ja syväoppiminen	22
3.2.5 Oppimiskäsitys ja mitä se merkitsee tarinateatterissa	25
4. Tarinateatteri tulevaisuuden työelämätaitojen palveluksessa.....	27
4.1 Muuttuva työelämä ja tulevaisuuden työelämätaidot	27
Pehmeiden taitojen tuleminen.....	27
4.2 Taide kehittämisessä.....	28
4.3 Hands-on-tarinateatteri taitojen oppimisen menetelmänä.....	29
4.3.1 Aiemman tutkimuksen tuloksia	30
4.4 Kohti tarinateatterin oppimistilaa	30
5. Laadullinen tutkimus: tarinateatterikurssilaisten kokemus omien taitojen kehittymisestä.....	31
5.1 Tavoitteet ja reunaehdot	32
5.1.1 Tutkimusetiikka	32
5.1.2 Tutkimusasetelma ja aineistot	32
5.1.3 Rajoitukset.....	32
5.1.4 Ennakko-oletukset	33

5.2 Tulokset.....	34
5.2.1 Kyvykkyydet ja taidot.....	34
5.2.2. Opittujen taitojen näkyminen arjessa.....	37
5.2.3 Taitojen oppimista tukeneet tekijät.....	38
5.2.4 Innostustekijät osallistujan eri rooleissa.....	39
5.3 Johtopäätökset ja pohdintaa.....	40
5.3.1 Tutkimuskysymysten pohdintaa.....	41
5.3.2 Pohdintaa.....	43
6. Näkökohtia tulosten soveltamiseen ja ehdotuksia jatkotutkimukselle.....	44
6.1 Tulosten soveltaminen.....	44
6.2 Ehdotuksia jatkotutkimusta varten	45
6.3 Loppusanat.....	45
Lähteet.....	46
Liitteet.....	49
Liite 1. Kurssi-ilmoitus.....	49
Liite 2. Kurssin ohjelma.....	50
Liite 3. Palautelomake	57
Liite 4. Taitoihin liittyvät haastattelukysymykset.....	58

1. Johdanto

Tulin eilen Sammatin-mökillemme kirjoittamaan tätä tarinateatteriohjaajan lopputyötä. Olen viime kuukausina lukenut valtavasti materiaalia ja tehnyt runsain mitoin muistiinpanoja. Kirjoittaminen sen sijaan tuottaa tuskaa. Energiaa, tahtoa ja ajattelua löytyy kyllä, mutta pysähtyminen ja ajatusten jäsentäminen sanojen kautta ei houkuttele.

Yöllä näin unta, jossa olin suunnattoman korkean kerrostaloa muistuttavan huojuvan rakennelman katolla. Olin yksin, ympärilläni oli pelkkää tyhjyyttä. Pelkäsin. Pois yrittäminen ei ollut vaihtoehto, sillä minulle oli uskottu tärkeä tehtävä. Lisäksi poistuminen oli hengenvaarallista: piti hypätä metrin levyisen kuilun yli toiselle yhtä korkealle rakennelmalle, jota päällysti liukas irtokangas. Avun pyytäminen vierekkäisellä rakennelmalla olevalta vaarantaisi auttajankin hengen. Kun yritin hypätä pois, molemmat rakennelmat sortuivat. Syöksyin syvyyksiin yrittäen muistella, miten kuolemaan kuuluikaan suhtautua.

Kuinka kovasti haluaisinkaan nähdä uneni tarinateatterinäyttämöllä! Se ei nyt ole mahdollista, mutta näyttämöllistän sen mielessäni. Samassa kokemukseni muuttuu eläväksi ja todeksi. Juuri tähän alun perin rakastuin tarinateatterissa: se tarjoaa elävän väylän eheytymiseen ja omaan sieluunne¹. Taidanpa istahtaa näppäimistön ääreen ja ryhtyä kirjoittamaan.

1.1 Tutkielman aihe

Tämän lopputyön aiheena ovat tarinateatterin soveltamisen mahdollisuudet tulevaisuuden työelämätaitojen kehittämisessä. Haluan tämän tutkielman pohjalta kehittää konseptin, jossa tarinateatteria koulutetaan ryhmämuotoisesti samassa ammattiroolissa oleville henkilöille ja sitä tehdään yhdessä valmennuksissa, coachingissa tai työnohjauksessa. Työskentelyn sisältöteemat nousevat ryhmälle tärkeistä kysymyksistä ja haasteista, joita tutkitaan ja joista opitaan yhdessä. Tavoite on siis kaksiosainen: osallistujat syventävät ymmärrystään heille tärkeistä kysymyksistä ja kehittävät taitoja, joiden merkitys työelämässä kasvaa jatkuvasti. Haluan erityisesti konkretisoida, mitä taitoja voidaan kehittää ns. hands-on-tarinateatterin kautta, jossa osallistujille opetetaan tarinateatteria ja jossa he tekevät sitä itse. Sen lisäksi haluan ymmärtää, mitä ohjaajana on tällöin tärkeä huomioida.

1.1.1 Tulevaisuuden työelämätaidot, taustaa

Työelämä on valtavassa murroksessa väestöllisten, sosioekonomisten ja teknologisten muutosten vuoksi. Ne muokkaavat kokonaisia aloja, liiketoimintamalleja ja ammattiprofiileja. Lisäksi yhä useammilla aloilla siirrytään entistä verkostomaisempaan työtapaan. Tulevaisuudentutkija Ilkka Halava² ennustaa, että 2020-luvulla jokaisella tradenomilla on oma yritys, sillä yhä useampi organisaatio ulkoistaa erityisosaamisen muualle.

Murroksen myötä yksilöt ja organisaatiot tarvitsevat uudenlaisia taitoja. Ns. kovia taitoja ja substanssiin liittyvää osaamista ja pätevyyttä tarvitaan jatkossakin, ja tarvittava osaaminen muuttuu monilla aloilla entistä nopeammin. Erityisen tärkeinä korostuvat kuitenkin halu ja taito oppia niin sanotut pehmeät taidot kuten ja aktiivinen kuuntelu, vuorovaikutustaidot, luovuus ja tunneälykyys.³

¹ McKenna

² Halava

³ Maailman talousfoorumi

1.1.2 Matkani tähän

Kiinnostukseni tulevaisuuden työelämätaitoja kohtaan on syntynyt kolmen elämäni tärkeän virtauksen risteyskohdassa. Ensimmäinen virtaus nousee omasta asiantuntija- ja esimiesurastani sekä kokemuksistani erilaisissa työ-, opiskelu- ja harrastusyhteisöissä. Ne ovat toistuvasti pysäyttäneet minut ihmettelemään, miten työn ja tekemisen mitattavat tulokset voivat olla loistavia, vaikka yhteisössä elävien ihmisten kokemus on kaikkea muuta. Mikä on lopputuloksen merkitys, mikä prosessin? Mistä syntyvät kokonaisvaltainen motivaatio, innostus ja joustavuus, jotka tekevät työstä ja yhteistyöstä palkitsevaa? Mitä taitoja se edellyttää yksilöltä ja ryhmältä?

Toinen kaari liittyy vuosikymmenen mittaiseen työhöni johtajien, esimiesten ja asiantuntijoiden sekä kehittäjien kanssa. Yksilöiden, ryhmien ja tiimien valmentajana, coachina ja kouluttajana olen ollut todistamassa ihmisten, työyhteisöjen ja organisaatioiden haasteita sekä iloinnut onnistumisista. Haasteissa yhteinen nimittäjä on juuttuminen tuttuihin kaavoihin yksin ja yhdessä. Onnekkaiden sattumusten lisäksi onnistumisia näyttävät usein siivittävän joustavuus vuorovaikutuksessa, ajattelussa ja toiminnassa.

Kolmas virtaus kytkeytyy kymmenen vuoden oppimismatkaani psykodramaatikkona sekä tarinateatterinäyttelijänä ja -ohjaajana. Sen kuluessa olen tutkinut ja haastanut itseäni ja tekemisiäni hyväksyvässä ympäristössä. Olen oppinut heittäytymistä, rohkeutta, yhteistyötä ja hyväksyntää. Taidot ovat osin tekniikkaa, mutta vain osin. Niitä opetellessaan ihminen muovaa kuin varkein suhtautumistapaansa ja koko identiteettiään – sitä ”kuka minä olen”. Kokemukseni mukaan oppiminen tarkoittaa usein kokonaisvaltaista transformaatiota, peruuttamatonta muutosta. Omalla kohdallani siihen on liittynyt niin monenlaista ristiriitaa ja muutoksen tuskaa kuin riemua, rentoutta ja entistä suurempaa toimintavapautta.

1.2 Haasteet ja tavoitteet

Tutkimusaiheeseeni liittyy haasteita, jotka vaikeuttavat kirjoitustyötä. Ensimmäinen koskee tarinateatterin osalta käytettävissä olevaa lähdeaineistoa. Tarinateatterista on kirjoitettu alle kymmenen kirjaa, joten suurin osa käytettävissä olevista lähteistä on artikkeleita ja mm. ohjaajaopintoihin liittyviä lopputöitä. Varsinkin tieteellistä tutkimusta on kovin vähän: olen löytänyt kaksi väitöskirjaa, joista vain toinen on saatavilla⁴. Yhtenäistä tutkimusperinnettä ei ole olemassa, ja materiaalin taso vaihtelee suuresti.

Toinen haaste kumpuaa siitä, että tarinateatteria käytetään kehittämisessä lähinnä ns. hands-off-tyyppisesti siten, että tarinateatterin ammattilaiset tai kokeneet harrastajat esiintyvät organisaation ihmisille, jotka ovat katsojina tai kertojina. Tarinateatteri tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden omakohtaiseen luovaan tekemiseen. Tällaisesta tarinateatterin hands-on-käytöstä taitojen kehittämisen välineenä ei ole tietääkseni kirjoitettu.

Olen siis maastossa, josta minulla on jonkin verran kokemusta, mutta niukasti tietoa. Hyödynnän itselleni tärkeitä teoriakehikoita. Työotteeni on subjektiivinen, tutkiva ja haparoiva. Mitä siitä syntyy? – Katsotaan!

1.3 Tutkimuskysymykset

Minua kiinnostavat erityisesti seuraavat kysymykset:

⁴ Kintigh

1. Mitä tulevaisuuden työelämätaitoja voidaan kehittää ja vahvistaa opettamalla tarinateatteria ryhmälle ja tekemällä sitä yhdessä?
2. Mikä hands-on-tarinateatterissa tukee ja tuottaa oppimista? Miten?

1.4 Tutkielman rakenne

Luvussa 2 pohditaan tarinateatterin keskeisiä ulottuvuuksia.

Luvussa 3 fokuksessa ovat ihmiskäsitys ja oppimiskäsitys itselleni tärkeiden teoriakehikoiden kautta.

Luvussa 4 pohditaan tulevaisuuden työelämätaitoja ja hands-on-tarinateatterin mahdollisuuksia niiden kehittämisessä.

Luvussa 5 esitellään laadullinen haastattelututkimus, jonka kohderyhmänä on keväällä 2017 pidetyn tarinateatterikurssin osallistujat. Pohdin tuloksia ja esittelen johtopäätökseni.

Luvussa 6 pohditaan tulosten soveltamista ja ehdotetaan aiheita jatkotutkimukselle.

2. Tarinateatterista

Tarinateatterin juuret ovat yhteisöllisissä rituaaleissa ja teatterissa sekä suullisessa tarinankerronnan perinteessä. Psykodraamaan sen yhdistävät spontaanisuus ja luovuus sekä osallisuus: jokaisella on oma paikkansa yhteisössä. 1975 Jonathan Foxin alkuun saattama tarinateatteri hakee kasvuvoimansa draaman juurilta ja pyrkii ”ruumiillistamaan ihmisen ikaikaisen impulssin viestiä ja dramatisoida kokemuksensa sekä samanaikaisesti eheyttää se omaan psyykeensä ja yhteisön kehitykseen⁵”.

Ihmisellä on synnynnäinen tarve kertoa omaa tarinaansa, mutta siihen tarjoutuu niukasti tilaisuuksia. Tarinateatteri luo ritualistisen tilan, jossa sallitaan niin tavallisten ja epätavallisten kuin piilossa olleiden tai vaikeiden tarinoiden kertominen ja jossa niistä tehdään siinä hetkessä teatteria. Samalla kun kunkin yksilön ainutlaatuisuus tulee arvostetuksi ja vahvistetuksi, myös keskinäiset suhteemme yhteisön jäseninä syvenevät ja lujittuvat.⁶

Tarinateatteria leimaa hyväntahtoisuuden, kunnioituksen ja anteliaisuuden ilmapiiri, jonka myötä sekä kertoja että muut läsnäolijat voivat hyväksyä tarinan ja liittyä siihen. Kun ihminen näkee oman tai toisen ihmisen tarinan näyttämöllä, hän saa kosketuksen omaan kokemukseensa. Näyttämöllä tarinan merkitykset saavat näkyvän, arvoisensa muodon.⁷

McKenna näkee tarinateatterin yhdessä luomisen prosessina, tutkimustyönä, jossa niin katsojat, ohjaajat, näyttelijät kuin muusikko pyrkivät yhteisvastuullisesti ymmärtämään jaettuja merkityksiä. Se edellyttää kytkeytymistä ja liittymistä, joka vahvistaa katsojien keskinäisriippuvuutta. Liikkeen, äänen ja taiteen yhdistelmä laajentaa osallistujien tietoisuutta ja vie heidät symboliseen prosessiin, jossa he kutsuvat

⁵ Salas 1993

⁶ Needa

⁷ Salas 1993

toisiaan eheytymään ja vastaavat näihin kutsuihin. Tässä prosessissa osallistujat luovat yhdessä omaa sekä yhteistä menneisyyttään ja tulevaisuuttaan.⁸

2.1 Tarina, silta itseen ja muihin

Tarinat ja tarve niiden kertomiseen ovat ikaikainen ja luovuttamaton osa ihmisyyttä. Ihmisen kyky kertoa tarinoita erottaa hänet muista lajeista. Tarinoiden kautta yksilö jäsentää ja tavoittaa tapahtumien merkityksiä juuri hänelle. Tämä tapahtuu luontevasti osin siksi, että tarinoiden rakenne sopii yhteen aivojemme kanssa, jotka jäsentävät kokemuksia ajassa ja paikassa⁹.

Tarinat ovat elintärkeitä. Teemme elämästämme ymmärrettävää ”luomalla tarinoita, jotka liittävät vasemman aivopuoliskomme kertojatoiminnon oikean aivopuoliskon elämäkerrallisia tietoja sisältävän muistin varastoon. -- Kun opimme käsittämään elämäämme syvällä ja eheyttävällä tavalla, elämäntarinastamme tulee yhtenäinen.”¹⁰

Tarina nostaa meidät arkisen ajan ja paikan yläpuolelle sekä johdattaa meidät uusiin kokemuksiin ja oivalluksiin. Samalla se kytkee kaleidoskoopin lailla yhteen sisäisen, kokemuksellisen, subjektiivisen mielemme ja näkyvän, objektiivisen maailman. Kertomamme tarinat muodostavat muistirakenteita, jotka pitkälti ohjaavat toimintaamme nykyhetkessä¹¹.

Tarvitsemme tarinoita tietääksemme, keitä olemme, mutta myös voidaksemme liittyä muihin. Tarinat rakentavat yhteisöä, siirtävät perinnettä ja vahvistavat osallisuutta. Ohjaajan, näyttelijöiden ja muusikoiden lisäksi muut katsojat ovat kuulemassa kerrottuja tarinoita. Tarinat tuovat kaleidoskoopin lailla esiin erilaisia, ristiriitaisiltakin vaikuttavia näkökulmia ja kokemuksia. Kertominen, läsnäolo ja myötäelävä moniäänisyyden kuuntelu laajentavat tarinan osaksi ryhmän kollektiivista merkitysten kudelmaa. Se liittää ihmiset yhteen ja kutsuu vastuuseen yhteisestä.¹²

2.2 Taide, vuorovaikutus ja rituaali

Jonathan Foxin mukaan tarinateatterissa risteävät kolme osa-aluetta tai voimaa: taide, vuorovaikutus ja rituaali. Niiden leikkauskohdassa syntyy hyvä tarinateatteri.¹³

⁸ McKenna

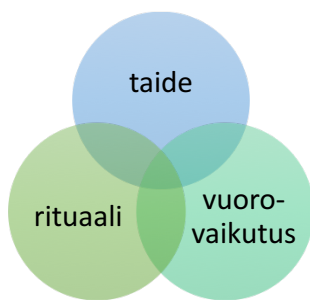
⁹ Pinker 2009, tässä Drake

¹⁰ Siegel

¹¹ Graham, tässä Drake

¹² Salas 1993

¹³ Fox 1999

Kuva 1: Tarinateatterin kolminaisuus, Fox

2.2.1 Taide

Lainaan taiteilija Matt Shlianin näkemystä taiteesta: ”Taideteoksen täytyy yhdistää. Siinä on oltava totuuden elementti, joka synnyttää vastakaikua katsojassa ja jää elämään sen jälkeen, kun hän on jättänyt teoksen taakseen. Hyvä taideteos kysyy kysymyksiä ja opettaa jotakin, jota et tiennyt, tai näyttää jotakin jota et tiennyt tietäväsi. Se ilmaisee jotakin, jota olemme kokeneet, ja liitymme siihen tavalla jossa ei tarvita sanoja. Kokemusta on vaikea kuvata, mutta se saa meidät jollakin lailla tuntemaan itsemme vähemmän yksinäisiksi – että joku muu ymmärtää meitä ja antaa äänen kokemuksellemme. Taideteos kasvaa itseään laajemmaksi ja tulee osaksi meitä.”¹⁴

Taide nostaa esiin olentojen, esineiden ja tapahtumien ainutlaatuisuuden, elävöittää vanhoja kokemuksia ja uudistaa niihin liittyviä merkityksiä. Siksi se muuttaa ihmisen kokemusta itsestään ja hänen suhteestaan ympäristöönsä. Näin tehdessään se herkistää meidät uusille kokemuksille sekä niihin liittyville merkityksille ja ihanteille.¹⁵ Taiteen itsetarkoituksena ei ole luoda kauneutta sinne missä sitä ei ole ollut, vaan ”nostaa verhon kulmaa ja paljastaa kauneus”.¹⁶

Laadukas taide on muodoltaan tarkoituksenmukaista, eheää ja yhtenäistä. Se on myös omaperäistä ja taidokkaasti toteutettua. Laadukkaasta taiteesta välittyvät taiteilijan vakuuttuneisuus ja inspiraatio.¹⁷

Taiteena tarinateatteri pyrkii muuntamaan henkilökohtaiset tarinat teatterin kielelle, eheiksi ja omaperäisiksi taideteoksiksi. Siihen tarvitaan saumatonta yhteistyötä, laadukasta ja autenttista näyttelijäntytöä sekä uskollisuutta kertojan merkityksille ja tarinan tunnelmille. Se vaatii taitoja ja harjoittelua, joita tärkeimmiksi voivat joskus kuitenkin nousta empatia ja spontaanius. Näyttelijäntytön muita rakennuspuita ovat estetiikan taju, metaforat, kieli ja liike. Musiikki on olennainen osa taideteosta. Musiikki täydentää, luo säröjä ja antaa dramaturgian näyttämötyöskentelylle. Nämä kaikki nivotaan yhteen improvisaation ja tarinateatterin perustekniikoiden kautta.

¹⁴ Shlian

¹⁵ Alhanen

¹⁶ Newton, tässä Salas 1996

¹⁷ Salas 1996

2.2.2 Rituaali

Rituaalit ovat ajassa ja tilassa toistuvia toimintatapoja, ”odotusten kehikoita”¹⁸. Ne luovat vakautta ja tunnistettavuutta, joiden sisällä yllättävä ja ennakoimaton voi syntyä. Samalla ne auttavat kohtaamaan ennakoimattoman ja ihmeellisen.¹⁹

Tarinateatterissa rituaaleja tarvitaan kolmesta syystä. Ensinnäkin tilanne on aina yllättävä ja ennakoimaton – erityisesti katsojille jotka ovat tarinateatterissa ensimmäistä kertaa, mutta myös niille joille laji on entuudestaan tuttu. Rituaalit auttavat lieventämään varauksellisuutta, jonka tuntemattoman kohtaaminen meissä aktivoi. Toiseksi tarinateatterin henkilökohtaisuutta ja avoimuutta on vaikea ottaa vastaan sellaisenaan. Rituaalit luovat turvallisuutta ja luottamusta. Kolmanneksi tarinateatteri synnyttää voimakkaita tunnekokemuksia ja transsinomaisen liminaalitilan, joka muuttaa suhdettamme tapahtumiin, itseemme ja kanssaihmiisiin. Rituaalit mahdollistavat tämän prosessin ja kannattelevat sitä.²⁰

Esityksissä ja harjoituksissa tilaa jäsentävät näyttämöllä olevat tuolit ja kankaat sekä muusikon pöytä ja kertojan tuoli. Esityksen rakenne on ritualistinen. Ohjaajan samanistinen ja toistuva puhe, kertojan kutsuminen ja haastatteleminen toistavat samaa kaavaa pienin variaatioin. Sama koskee Katsotaan-kehotusta, kertojan kiittämistä taputuksin ja vapauttamista palaamaan paikalleen.

Hyvin toteutettuina rituaalit luovat läsnäoleville turvallisen yhteisen mikrokosmoksen, joka erottuu sirpaleisesta arjesta ja nousee sen yläpuolelle. Se saattaa meidät yhteyteen itsemme kanssa ja saa meidät tuntemaan, että olemme elossa. Yhteisölle se tarjoaa mahdollisuuden eheytymiseen sekä yhteiseen, yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen muutokseen.²¹

2.2.3 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus on tarinateatterin verenkierto ja elinehto. Taide ja rituaalit saavat merkityksensä tarkoituksenmukaisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden kautta.²² Silloin tarinateatteri voi toteuttaa ydintarkoitustaan: mahdollistaa erilaisuuden ja liittymisen sekä rakentaa eheyttävää vuorovaikutusta ja yhteisymmärrystä.

Toimiva vuorovaikutus ei synny sattumanvaraisesti tai itsestään. Se edellyttää ensinnäkin miellyttävää ympäristöä ja kunnioituksen ilmapiiriä. Toiseksi tarvitaan toimiva rakenne: hyvää valmistautumista sekä tarkoituksenmukaista ajankäyttöä ja lopetusta. Kolmanneksi hyvä vuorovaikutus tarkoittaa, että katsojien odotuksiin vastataan ja että heille tarjotaan tilaisuus osallistua sekä tulla nähdyiksi ja kuulluiksi huolineen, näkökulmineen ja tunteineen.²³

Tekijöiden ja yleisön välinen vuorovaikutus virittää katsojat läsnäoloon ja haluun antaa itsestään ja ottaa vastaan se, mitä annetaan. Ohjaaja suhtautuu yleisöön lämpimästi ja kunnioittavasti. Hän on tietoinen tilaisuuden tarkoituksesta, yleisön tarpeista ja odotuksista sekä tapahtuman yhteiskunnallisista, poliittisista

¹⁸ Douglas, tässä Salas 1996

¹⁹ Mm. Needa

²⁰ Salas 1993

²¹ Salas 1996 & Brooke, tässä Salas 1996 & Fox 1999

²² Needa

²³ Salas 1999

tai organisatorisista reunaehdoista sekä huomioi ne omassa toiminnassaan. Myös näyttelijät ja muusikko viestivät läsnäoloa, kuuntelua ja arvostusta.

Toinen tärkeä vuorovaikutussuonisto kulkee tarinateatterin tekijöiden välillä: ohjaajan ja näyttelijöiden, näyttelijöiden sekä näyttelijöiden ja muusikon välillä. Tässäkin keskiössä ovat läsnäolo, herkkyys ja kuuntelu. Ne mahdollistavat ihmettelyn ja spontaanin yhdessä tekemisen, joka synnyttää uutta. Tavoitteena on tehdä toisista tähtiä ja onnistua yhdessä yhteisessä palvelutehtävässä.

Hyvä tarinateatteri synnyttää uudenlaista vuorovaikutusta katsojien välillä, jolloin ihmiset voivat liittyä toisiinsa hyväksynnän, keskinäisen uteliaisuuden ja arvostuksen ilmapiirissä. Parhaimmillaan kokemus muuttaa katsojaa. Hän voi ehkä katsoa ja kuunnella itseään ja muita hyväksyvämmän sekä tulla uteliaaksi kerrottavalle tarinalle. Tämän aarteen hän voi ottaa mukaansa elämänsä muihin tilanteisiin, muiden ihmisten kanssa.

2.3 Keskeneräisyys ja transformaation taustatekijät

Tarinateatteri on keskeneräisten ja keskeneräisyydessään todellisten ihmisten teatteria. Keskeneräisyys on sallittua niin katsojille kuin tekijöille, ja se mahdollistaa ihmettelyn ja uuden syntymisen. Tekijöiden taidot ja yhteistyö mahdollistavat spontaaniuden ja luovuuden. Niiden kautta tarinateatteri kuljettaa tekijänsä ja katsojat liminaali- eli välitilaan ja katarttisiin kokemuksiin, jotka muuttavat yksilöiden suhdetta itseensä, toisiinsa ja maailmaan. Kyseessä on parhaimmillaan transformatiivinen tilanne, jonka jälkeen jokin on peruuttamattomasti muuttunut.

2.3.1 Spontaanisuus ja luovuus

Keskeneräisyyden ja luovan muovautumisen ajatus on myös Morenon ajattelun keskiössä. Morenon luovuuden vallankumouksessa tärkeää ei ole lopputuotteen täydellisyys ja virheettömyys vaan sen energinen ja spontaani uudistaminen ja kehittäminen tässä ja nyt.

Luovuuden liikevoima on spontaanisuus. Spontaanissa tilassa ihmisen tahto on vielä vapaa eikä energialla ole vielä selvää suuntaa, hän on virinnyt ja eräänlaisessa elävässä valmiustilassa. Luovassa olotilassa hän on jo keskittynyt tehtävänsä ja sitonut tahtonsa luovaan prosessiin. Tämä prosessi muodostaa uusia mielikuvia, yhdistelee entisiä sekä synnyttää niille ilmaisen – sekä usein myös virtauksen, hurmion ja katarsiksen kokemuksen.²⁴

Fox kuvaa kauniisti spontaaniuden – minusta osin myös luovuuden – tilaa lainaamalla taiteilijoita ja filosofi: ”Spontaanisuus on eräänlaista ekstaasia, virittäytymistä johon kiteytyy ajatus. ’Taitelijasta tulee kuin meedio – hän yrittää siirtyä siihen osaan itsessään, joka on aina olemassa mutta elossa vain hänen soittaessaan.’ Se liittyy ’kykyyn luoda oman itsensä tuolla puolen menettämättä itseään’. Se on kuin ’kevyt henkäys... voimallista läsnäoloa.’”²⁵

2.3.2 Liminaalisuus ja katarsis

Tarinateatterin taiteellinen, ritualistinen ja vuorovaikutuksellinen ulottuvuus synnyttävät spontaaniuden ja luovuuden kautta transsia muistuttavan luovan läsnäolon tilan, jota kutsutaan liminaali- eli välitilaksi. Sille

²⁴ Moreno & Niemistö

²⁵ Fox 1986

ovat tunnusomaisia muuttunut tietoisuus sekä eräänlainen lumous²⁶. Tässä muutoksen vaiheessa ”asioita ei tarvitse heti ratkaista, vaan kaiken muutokseen liittyvän hämmennyksen kanssa voi viivähtää hetken. – Siinä uusi alkaa vähitellen vahvistua ja saada muotoa”.²⁷

Liminaalitila voi johdattaa katarsikseen joko yksilön tai yhteisön tasolla. Katarsis on merkittävä kokemus, joka auttaa yhdistämään psyyken erilliset (tiedostamattomat) osat tietoiseen minään²⁸ ja saattaa ihmisen entistä suurempaan tasapainoon.

Yksilön tasapaino eli hänen suhteensa muihin ihmisiin, ryhmiin ja kulttuuritallenteisiin joutuu jatkuvasti haastetuksi niin fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti kuin kulttuurisesti. Epätasapainoa voivat aiheuttaa kehoon liittyvät asiat, ihmisen suhtautuminen ja toiminta muita kohtaan, muiden suhtautuminen ja toiminta häntä kohtaan tai esimerkiksi vaativa elämäntapa, joka edellyttää enemmän spontaaniutta kuin mihin hän kykenee. Erityisesti muutos haastaa yksilön tasapainon.²⁹

Myös ryhmän, yhteisön ja yhteiskunnan tasapaino tulee haastetuksi. Nyky-yhteiskunnan tasapainoa haastavat esimerkiksi työn ja työmarkkinoiden muutos, maahanmuuttokysymys ja yhteiskunnan polarisaatio. Ihmiskunnan tasapainoa taas haastavat muun muassa ilmastonmuutos, suhteemme energiankäyttöön sekä pohjoisen ja etelän välinen jännite.

Katarsis voi toteutua toiminnan, eleiden ja puheen tasolla sekä yksilön sisimmässä, mutta myös kahden, kolmen tai useamman ihmisen välillä. Useimmiten katarsis syntyy toiminnassa, mutta se voi tapahtua myös katsojan positiossa. Katarsiksen suuria hyötyjä on, ettei ihminen joudu panemaan likoon paljon energiaa todellisuuden muuttamiseen, vaan hänen kokemuksensa voi muuttua, vaikka ulkoinen todellisuus säilyy samana.³⁰ Katarsis luo tilaa uudelle toiminnalle, uudelle tasapainolle, kunnes tasapaino jälleen tulee kyseenalaistetuksi ja pyörä pyörähtää uudelleen käyntiin.

3. Oppiva aikuinen

Tässä luvussa pohdin oppimista itseäni puhuttelevien teoriakehikoiden valossa. Tavoitteeni on jäsentää omaa ihmiskäsitystäni sekä käyttöteoriaani yksilön oppimiselle ja kehittymiselle, etenkin ryhmässä.

Ajattelen, että jokaisen ohjaavassa roolissa tarinateatteria käyttävän on tärkeää pohtia suhdettaan omaan ihmis- ja oppimiskäsitykseensä. Se tarkoittaa ensinnäkin oman ajattelun eli julkiteorian tiedostamista ja jäsentämistä esimerkiksi sanoin ja/tai kuvin. Toiseksi se tarkoittaa julkiteorian peilaamista omaan käyttöteoriaan eli siihen, miten käytännössä toimii. Jo hän havaitsee eroja oman julki- ja käyttöteoriaansa välillä, niitä on hyvä pysähtyä pohtimaan. Mistä ne kertovat? Mitä tunteita ja ajatuksia ne herättävät? Kumman on muututtava?

²⁶ Fox 1999

²⁷ Purokuru

²⁸ Kipper 1997, tässä Powell

²⁹ Fox 1987)

³⁰ Moreno 1979, tässä Fox 1987

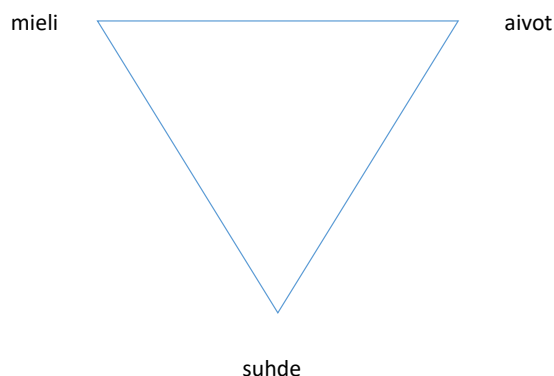
3.1 Ihmiskäsitys

Ihmiskäsitys liittyy perimmäisiin käsityksiin siitä, mitä ihminen on, mitä mahdollisuuksia hänellä on sekä miten hän kasvaa ja kehittyy. Nämä ovat keskeisiä eettisiä ja käytännöllisiä kysymyksiä kaikessa toiminnassa, jolla pyritään vaikuttamaan toiseen ihmiseen. Siksi tuntuu tärkeältä ainakin sipaista niitä tässä yhteydessä.

3.1.1 Siegel: eheytyksen ulottuvuudet

Daniel Siegel³¹ lähtee siitä, että kaikilla ihmisillä on luontainen halu olla terve tai eheä. Hän on tutkimusverkostoineen lanseerannut yhteisöllisen neurobiologian käsitteen, joka pohjautuu luonnontieteisiin, psykiatriaan ja neurofysiologiaan. Yhteisöllisen neurobiologian ydinteesi on, että mieli, aivot ja ihmissuhteet eivät ole erillisiä elämän osa-alueita vaan toisiinsa vaikuttavia, keskinäisriippuvaisia hyvinvoinnin rakennuspuita (ks. kuva 2).

Mieli säätelee energiaa ja informaatiota osittain kehossa: aivojen hermoverkoissa, hermoliitoksissa ja kaikkialla kehossa sijaitsevassa hermostossa. Sen lisäksi mieli on yhteisöllinen prosessi, sillä energia ja informaatio virtaavat ihmisten välillä, ja niitä muokataan vuorovaikutuksessa.

Kuva 2: Hyvinvoinnin kolmio, Siegel

Toinen perusoletus on, että kaikki systeemit – oli kyse yksilöstä, ryhmästä, organisaatiosta tai yhteiskunnasta – toimivat sitä paremmin, mitä eheämpiä ne ovat. Eheys puolestaan tarkoittaa sitä, että systeemin eri osat kommunikoivat ja ovat sopusoinnussa keskenään. Siegel tunnistaa eheydessä kahdeksan eri ulottuvuutta, jotka voivat toteutua yksilön tai yhteisön tasolla³²:

Tietoisuuden eheys tarkoittaa, että ihminen pystyy tahdonvaraisesti suuntaamaan huomionsa haluamaansa kohteeseen ja olemaan tietoisesti läsnä. Tällöin hän voi tehdä haluamiaan valintoja ja edistää muutosta.

³¹ Siegel, tässä muk. Grünbaum

³² Siegel

Vaakasuntainen eheys merkitsee, että mm. kuvallisuutta, kokonaisvaltaista ajattelua ja sanatonta viestintää hallitseva oikea aivopuolisko on yhteydessä vasempaan aivopuoliskoon, joka hallitsee puhuttua ja kirjoitettua kieltä, luettelointia ja suoraviivaista ajattelua. Tuloksena on luovuutta, rikkautta ja monimuotoisuutta.

Pystysuuntaisen eheyden myötä yksilö on yhteydessä aisteihinsa ja kehonsa viesteihin, mikä voimistaa tunteita, havaintoja ja intuitiota. Siegel kutsuu tätä kykyä kuudenneksi aistiksi.

Muistin eheytyminen tarkoittaa, että ihminen pääsee kosketuksiin tiedostamattomien muistojensa kanssa ja pystyy antamaan niille yksiselitteisen muodon, sitä vapaampi hän on elämään nykyhetkessä ja tekemään tuoreita valintoja, jotka eivät määräydy aiempien kokemusten pohjalta.

Tarinamme eheytyy, kun itsestämme kertomamme tarina kytkee vasemman aivopuoliskon kertojatoiminnon oikean aivopuoliskon muistivarastoon, joka sisältää omaelämäkerralliset tietomme. Kun opimme ymmärtämään elämäntarinaamme syvästi, se voi muuttua yhtenäisemmäksi, joustavammaksi ja elävämmäksi.

Olotilojen eheytyminen voi toteutua, kun hyväksymme vaihtelevat, joskus keskenään ristiriitaisetkin mielentilamme ja oloimme sen sijaan, että yritämme välttää tai kieltää niitä.

Ihmisten välinen eheytyminen mahdollistaa vapaamman liittymisen ja läheisyyden menettämättä omaa minuuttaan ja vapautta. Se voi toteutua, kun tulemme tietoiseksi siitä, miten aiempi mukautuminen rajoittaa nykyisiä ihmissuhteita.

Ajallinen eheytyminen merkitsee, että yksilö kykenee käsittelemään kuolemanpelkoa ja epävarmuutta ilman, että hänen selviytymisviettinsä ottaa hänestä ylivallan. Sen sijaan hän voi löytää lohtua epävarmuudenkin edessä.

Eheytymistä voidaan edistää kehittämällä ns. seitsemättä aistia eli mielitajua, kykyä havainnoida oman mielen toimintaa. Se tarkoittaa ensinnäkin, että havainnoimme ajatuksia, tunteita, aistimuksia, muistoja, uskomuksia, asenteita, toiveita, unelmia ja fantasioita sekä ennen kaikkea, että opimme suuntaamaan tunteitamme ja ajatuksiamme tietoisesti ilman, että ne pakottavat meitä toimimaan tietyllä tavalla. Toiseksi mielitaju ohjaa meitä ymmärtämään, aidosti ”tuntemaan” mitä toinen sanoo ja tarkoittaa sekä suhtautumaan häneen entistä empaattisemmin.

Mielitajua voidaan kehittää käytännöllisillä harjoituksilla ja työtavoilla. Mielitajun kasvaessa ihminen oppii havainnoimaan ja hankkimaan tietoa mielestään, ihmissuhteistaan ja vuorovaikutuksestaan sekä aivojen ja hermoston toiminnasta. Tutkimusnäytön pohjalta vaikuttaa siltä, että mielitajun kehittäminen aktivoi palautumiskykyä, hyvinvointia ja myötäelämistä vahvistavia yhteyksiä muuttaen aivojen rakennetta, jolloin taidot lujittuvat ja tulevat pysyvämmiksi. Vahvistuneet yhteydet lisäävät yksilön eheytymistä sekä sopusointuisia suhteita muihin ihmisiin.

Mielitaju ohjaa ihmistä pois jäykkyyden ja kaoottisuuden ääritiloista. Se lisää hänen psyykkistä ja sosiaalista joustavuuttaan, jolloin hän saa entistä suuremman vapauden tehdä tietoisia valintoja.³³

³³ Siegel

3.1.2 Itseohjautuvuusteoria: synnynnäiset perustarpeet

Johtavien motivaatiotutkijoiden Decin ja Ryanin³⁴ itseohjautuvuusteoria pohjautuu vahvaan tutkimusnäyttöön. Näkökulma on psykologinen ja sosiaalipsykologinen. Useasta ”miniteoriasta” rakentuvan teorian mukaan ihminen on perusolemukseltaan kiinnostunut, aktiivinen ja kasvusuuntautunut toimija. Hän pyrkii luonnostaan luomaan eheän käsityksen itsestään ja sopusointuisen suhteen muihin ihmisiin. Nämä synnyttävät tarkoituksenmukaista toimintaa ja hyvinvointia.

Eheä minäkuva ja harmonia muiden kanssa edellyttävät kolmen myötäsyntyyisen psykologisen perustarpeen tyydyttymistä:

1. omaehtoisuuden tarve: tarve päättää ja säädellä omaa toimintaansa sisäisen motivaationsa pohjalta sekä sitä kautta pyrkiä sisäiseen eheyteen ja sopusointuun.
2. kyvykkyyden tarve: mahdollisuus tarttua sopivan vaativiin haasteisiin, selviytyä niistä ja saada asioita aikaan
3. yhteisöllisyyden tarve: mahdollisuus liittyä muihin sekä tuntea turvallisuutta, yhteenkuuluvuutta ja läheisyyttä muiden kanssa

Decin ja Ryanin mukaan nämä perustarpeet resonoivat psyyken syvärakenteisiin ja vastaavat ihmisen synnynnäiseen, elämän mittaiseen pyrkimykseen kohti tehokkuutta, liittymistä ja eheyttä. Kaikkien kolmen perustarpeen on tultava riittävästi tyydytetyksi, jotta psyykinen kasvu, eheys ja hyvinvointi voivat toteutua.

Ihmisellä on taipumus asettaa tavoitteita sekä hakeutua ympäristöihin ja (olo)suhteisiin, jotka mahdollistavat perustarpeiden tyydyttämisen tai tukevat sitä. Kun tämä toteutuu, hän ei välttämättä hae lisätydytystä vaan tekee asioita, joita hän pitää mielenkiintoisina tai tärkeinä. Mitä tietoisempi yksilö on perustarpeista ja niiden tyydyttymisestä omalla kohdallaan, sitä helpompi hänen on tehdä valintoja, jotka tukevat sitä ja tuottavat myönteisiä psyykkisiä vaikutuksia.

3.1.3 Moreno: suhde, spontaanisuus ja luovuus ryhmässä

Morenon³⁵ perusolettamus on, että muutos tapahtuu aina suhteessa johonkin. Suhteita on lukemattomia: yksilön suhde toiseen yksilöön, ajatukseen, asiaan tai taitoon, ryhmään... Morenolainen teoria tarkastelee tämän vuorovaikutuksen luonnetta ja korostaa ryhmän merkitystä muutoksessa.

Spontaanisuus on sisäinen tila, joka sytyttää luovuuden ja vahvistaa sitä. Spontaanisissa tilassa yksilö on välittömässä suhteessa muihin ihmisiin ja ilmiöihin, mikä synnyttää energiaa, innostusta ja luottamusta. Kun yksilö kokee spontaanuutta, hänen kokemuksensa siirtyy vuorovaikutuksen kautta ryhmään ja vastaavasti muiden kokemus voi sisäistyä vuorovaikutuksen kautta yksilön mieleen. Ryhmässä spontaanisuus edellyttää, että ryhmä suostuu yhdessä ”jaettuun illuusioon” eli luomaan ja kokemaan uusia mielikuvia³⁶. Se näkyy innostuksena ja luovuuden viriämisenä³⁷. Yksilö vaikuttaa ryhmään ja ryhmä yksilöön. Yhdessä ne luovat yhteistä todellisuutta.

³⁴ Deci ja Ryan

³⁵ Grünbaum

³⁶ Niemistö 2007

³⁷ Niemistö 2008

Luovuus puolestaan tarkoittaa toimintaa. Luovuus lisääntyy aidoissa kohtaamisissa ihmisten, asioiden tai esineiden kanssa, oli kyse sitten uusista oivalluksista, rooleista tai mielen malleista.³⁸ Luovuus merkitsee uusien mielikuvien, ajatusten ja toimintatapojen muodostamista, entisten yhdistelyä ja näiden ilmaisua³⁹. Luovuus lisääntyy ihmisten välisissä aidoissa tunneyhteyksissä⁴⁰.

Suhde on morenolaisen teorian keskiössä: ihmismieli rakentuu suhteessa toisiin. Spontaani tilassa ihminen ei tarkkaile ihmisiä ja ilmiöitä vaan on välittömässä suhteessa niihin. Spontaanisuus mahdollistaa välittömän, aidon ja merkityksellisen *kohtaamisen* (engl. encounter), jonka sisältö ei jää tuttujen ajatusten ja tunteiden vangiksi vaan määrittyy siinä hetkessä. ”Kohtaaminen - - tarkoittaa, että kaksi tai useampi toimijaa kohtaa, mutta ei vain kasvojen vaan toinen toistaan eläen ja kokien, omasta toimijuudestaan käsin.”⁴¹. Aito kohtaaminen tuottaa pelkän ajatuksen ja analyysin sijasta kokonaisvaltaisen elämyksen, jossa aktivoituvat myös tunteet. Se kannattelee ryhmää kohti yhteistä luovuutta ja luo perustan päätöksille sekä mielekkäälle toiminnalle.

Spontaaniuden ja luovuuden dynamiikan mukaan ihmisellä on rajaton kyky spontaaniin ja luovaan toimintaan, mutta elämä suistaa hänet epätasapainoon: syntyy särö. Tämän korjaa *katarsis*, jonka voisi rinnastaa voimalliseen oppimiskokemukseen. Sen syntymiseen tarvitaan toista ihmistä tai toisia ihmisiä. Yksilö ei siis elä tyhjiössä vaan elävässä ja vastavuoroisessa suhteessa muihin.

3.1.4 Ihmiskäsitys ja mitä se merkitsee tarinateatterin tekemisessä

Tässä alaluvussa hahmottelen esiteltyjen ihmiskäsitysten suhdetta toisiinsa, niiden toteutumista tarinateatterissa sekä omaa ajatteluani ja toimintaani tarinateatteriohjaajana ja -kouluttajana.

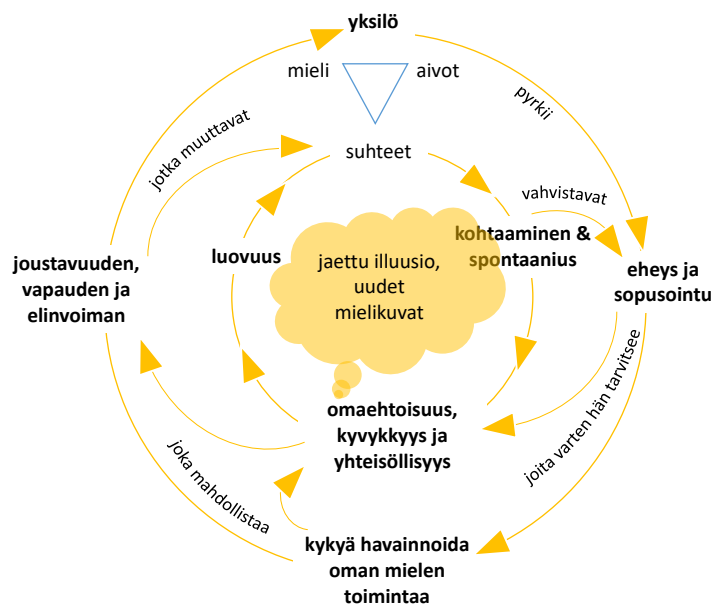
Esiteltyjen kehikoiden keskinäisiä suhteita voisi hahmotella alla olevan kuvan kautta:

³⁸ Alhanen 2008, Partanen-Hertell

³⁹ Niemistö 2008

⁴⁰ Alhanen 2008

⁴¹ Moreno 1953

Kuva 3: Ihmiskäsityksen hahmotelmaa

Siegel: eheytyksen ulottuvuudet

Yksilön mieli ja aivot todentuvat ihmisten välisissä suhteissa: ryhmän jäsenten keskinäiset suhteet vaikuttavat olennaisesti siihen, missä määrin yksilön eheys ja sopusointu voivat toteutua – toki kunkin omat lähtökohdat huomioon ottaen. Suhteiden lisäksi eheys ja sopusointu edellyttävät myös, että osallistujia ohjataan pysähtymään ja havainnoimaan, mitä heidän mielessään tapahtuu.

Tarinateatterin tekeminen edistää vaakaasuuntaista aivopuoliskojen välistä eheyttä, sillä tarinateatterin menetelmät hyödyntävät molempien aivopuoliskojen toimintoja⁴². Ajallista ja muistin eheytymistä laji edistää, sillä toiminnalliset työtavat yhdistävät menneen, nykyisen ja tulevan, jotka kaikki voidaan kokea draaman kautta⁴³. Pystysuuntainen eheys tarkoittaa yhteyttä aisteihin ja kehon tuntemuksiin, ja se toteutuu oman ja muiden kehollisen työskentelyn myötä, etenkin jos tuntemuksia havainnoidaan aktiivisesti. Varaukseton hyväksyvä suhtautuminen niin kertojan tarinaan kuin näyttelijän tekemiseen mahdollistaa oman tarinan eheytyksen. Olotilojen eheytymistä edistävät tunnetilojen havaitseminen ja hyväksyminen. Ihmisten välinen eheytyminen ja sopusointu lisääntyvät sitä mukaa, kun osallistujien välinen luottamus ja rohkeus kasvavat, mikä vuorostaan vahvistaa heidän sosiaalista joustavuuttaan.

Tätä huomaan tekeväni verrattain vähän tällä hetkellä – ja toki se, miten tämä itsereflektio tai introspektio toteutetaan, riippuu aina sopimuksesta, jonka sisällä tarinateatteria tehdään. Minun on kuitenkin syytä pysähtyä tutkimaan tarkemmin, mistä ero julki- ja käyttöteoriani välillä johtuu, mitä oman mielen havainnointiin käytännössä voi olla ja miten ihmisiä on hyvä ohjata siihen eri konteksteissa.

⁴² Kintigh

⁴³ Fox 1987

Itsemääräytymisteoria

Omaehtoisuus toteutuu tarinateatterissa, sillä tekeminen on vapaaehtoista ja kukin voi edetä omaan tahtiinsa. Näyttämölle menevät halukkaat ja kertoja ilmoittautuu omasta tahdostaan. Kun tarinateatteria hyödynnetään taitojen opiskelussa, kukin valitsee itse, mitä taitoja haluaa kehittää.

Osallistujien *kyvykkyyden* kokemus vahvistuu, kun puhutaan ääneen keskeneräisyyden ja erilaisuuden arvosta. Näyttämöllä on lukemattomia mahdollisia ja hyviä ratkaisuja, ei ole yhtä oikeaa. Tärkeää on luoda oppimiselle riittävän selkeä rakenne, jossa edetään askel kerrallaan. Uudet asiat rakentuvat vanhojen päälle ja nivotaan niihin. Kertausta on riittävästi. Palaute on kannustavaa ja onnistumiset nostetaan esiin. Ohjaaja tai kouluttaja havainnoi ja kuuntelee osallistujia, mitoittaa haasteet sopivan kokoisiksi, kannustaa ja haastaa tasapainoisesti. Taiteellista ulottuvuutta korostamalla tekeminen ja harjoittelu muuttuu entistä arvokkaammaksi.

Yhteisöllisyyden kannalta tarinateatteri on kiitollinen laji, koska ihmiset tarvitsevat toisiaan onnistuakseen. Yhteistyön merkitystä kannattaa korostaa joka välissä. Ryhmää pitää rakentaa hyvin ja myönteistä vuorovaikutusta jäsenten välillä ylläpidetään järjestelmällisesti. Saatetaan ihmiset keskustelemaan ja tekemään toistensa kanssa vaihtuvissa pareissa ja pienryhmissä, puhumaan kokemuksistaan ja havainnoistaan sekä antamaan toisilleen lempeää palautetta, joka on totta.

Moreno: suhde, spontaanius ja luovuus ryhmässä

Tarinateatteri on jaettu illuusio, prosessi jossa osallistujien rohkeutta kasvatetaan jatkuvasti, jotta voidaan yhdessä synnyttää uusia, matkan varrella jatkuvasti muuttuvia mielikuvia. Harjoittelun ja tekemisen kautta tätä yhteistä illuusiota ylläpidetään ja vahvistetaan. Ohjaajan tai kouluttajan ensisijaisia tehtäviä on spontaaniuden synnyttäminen ja ylläpitäminen. Sitä hän tekee rakentamalla luottamusta, kuuntelemalla ryhmän energiaa ja houkuttelemalla ihmisiä tutustumaan tuntemattomaan, kokeilemaan vieraita asioita. Myös ihmettely, hauskuus, leikki ja nauru ovat tärkeitä. Ryhmää viritetään eri kokoonpanoissa harjoituksiin spontaaniuteen, jossa voi tapahtua aitoja kohtaamisia. Spontaaniuden tilassa ihmiset voivat ylittää arkinenänsä rajoitukset sekä kokea omaehtoisuutta, kyvykkyyttä ja yhteisöllisyyttä. Näyttämöllä ja harjoituksissa tämä näkyy luovuutena, jossa energia suuntautuu toimintaan. Luovuus sekä lisääntyvä joustavuus, vapaus ja kosketus omaan elinvoimaan heijastuvat vuorostaan suhteisiin, spontaaniuteen ja kohtaamisiin.

3.2 Oppimiskäsitys

Oiva Ikonen kiteyttää nykyaikaisen oppimiskäsityksen seuraavasti: ”Oppimisella tarkoitetaan suhteellisen pysyviä kokemukseen perustuvia muutoksia yksilön tiedoissa, taidoissa ja valmiuksissa sekä niiden välityksellä itse toiminnassa. Oppiminen lisää yksilön mukautumiskykyä vaihtelevissa tilanteissa sekä mahdollistaa ympäristön muutosten ennakkoinnin ja ilmiöiden hallinnan.”⁴⁴

⁴⁴ Ikonen, O. (2001), tässä Anttila

3.2.1 Taidot ja tottumukset

Taito on kyky jonkin asian tekemiseen ja erityisesti sen tekemiseen hyvin. Erotuksena luontaisista kyvyistä taito edellyttää **opettelua**⁴⁵.

Tottumuksen käsite tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman taitoihin. Dewey⁴⁶ määrittelee tottumuksen herkkyydeksi tietynlaisille ärsykkeille, joihin ihminen on altis vastaamaan esimerkiksi tietäntyyppisellä liikkumisella, havaitsemisella, tuntemisella, muistamisella ja ajattelemisella. Tottumukset ovat toisaalta jähmeitä ohjatessaan toimintaa tiettyyn suuntaan. Toisaalta niitä leimaa joustavuus, koska ne omaksutaan toiminnan kautta ja ne voivat myös muuntua toiminnan ja kokemusten myötä.

Deweyn mukaan tottumuksia ei pidä kaventaa pelkästään toistuvaksi ulkoiseksi toiminnaksi. Ne kumpuavat syvältä minuudesta ja luonteesta ja kattavat ihmisen halut, pyrkimykset sekä valinnat. Ymmärtääkseni tämä tarkoittaa, että tottumuksen muuttaminen ja muuttuminen voivat muuttaa ihmistä kokonaisvaltaisesti identiteettiä ja minäkuvaa myöten. Ja kääntäen: uusien taitojen opettelu voi edellyttää valtavaa mielen sisäistä uudelleenjärjestelyä.

Mikä on tottumusten suhde taitoihin? Tulkitsen, että tottumus on taito, kun uusi tottumus on tietoisien oppimispyrkimyksen tulosta.

3.2.2 Aikuisen kokemuksellinen oppiminen

Hyödynnän seuraavassa Deweyn⁴⁷ ajatuksia sekä Malisen⁴⁸ pohdintaa, joka nivoo ansiokkaasti yhteen aikuisen kokemuksellista oppimista tutkineiden teoreetikoiden ajatuksia. Erityisesti Kolb & Kolb ovat syventäneet ja monipuolistaneet kokemuksellisen oppimisen tutkimusta viime vuosikymmeninä.

Kokemuksellinen oppiminen määritellään ”prosessiksi, jossa tietoa luodaan kokemuksellisen muutoksen kautta. Tieto syntyy kokemuksen tajuamisen ja sen muuttumisen yhteisvaikutuksesta”.⁴⁹

Kokemuksellinen oppiminen mahdollistaa yksilön kokonaisvaltaisen kasvun. Tottumusten muuttuminen ja oppiminen edellyttävät tasapainoa varsinaisen tekemisen eli tässä ja nyt tapahtuvan toiminnan sekä sen pohdinnan välillä. Ei siis vain tehdä eikä vain pohdita, vaan nämä kaksi vuorottelevat. Kiinnostuksen kohteena ei niinkään ole absoluuttinen totuus vaan se, mikä toimii.

Aikuisen kokemuksellisen oppiminen⁵⁰ tapahtuu aina yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa. Kehittyminen on systeeminen ja kokonaisvaltainen prosessi, sillä ”psyky on avoin systeemi. Vuorovaikutuksellinen ympäristö, jossa ihminen kehittyy, vaikuttaa psyykeen ja muovaa sitä jatkuvasti – hyvässä ja pahassa. Siksi sanat eivät riitä, tarvitaan toimintaa ja vuorovaikutusta. Tärkeintä on se, mikä tapahtuu ihmisten välillä”.⁵¹

⁴⁵ Lehtinen & Kuusinen

⁴⁶ Dewey, tässä Alhanen 2013

⁴⁷ Alhanen 2013

⁴⁸ Malinen

⁴⁹ Kolb, 1984, tässä Kolb & Kolb 2011

⁵⁰ Malinen

⁵¹ Dayton (2005), tässä muk. Drake

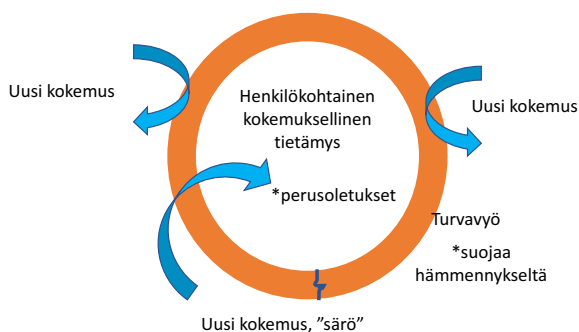
Yksilö peilaa aiempaa tietoaan ja kokemuksiaan tuoreeseen tietoon ja kokemukseen. Se edellyttää muita ihmisiä sekä herkkyyttä ja vastavuoroisuutta. Oppiminen ja kasvu vertautuvat kehään (ks. kuva 4) tai paremminkin päättymättömään spiraaliin, jossa vakaus ja hämmennys vuorottelevat. Ihminen oppii, omaksuu ja ottaa käyttöön uusia taitoja, yhdistelee olemassa olevia taitoja uusin tavoin ja löytää parhaimmillaan entistä tarkoituksenmukaisempia tapoja vastata erilaisiin tilanteisiin. Näin ollen tottumusten muuttuminen voitaisiin tulkita kasvaneeksi spontaaniudeksi.

Kuva 4: Kokemuksellisen oppimisen kehä (Kolb & Kolb)

Jakamalla omia kokemuksiaan ja ajatteluaan toiselle ihminen pääsee ja joutuu näkemään itsensä toisen silmin. Tämä peilaus synnyttää *hämmennyksen tilan*, jossa kokemuksen rakenne hetkellisesti pirstoutuu tai joutuu epätasapainoon. Parhaimmillaan vahva kokemus sekä kutsuu että pakottaa näkemään ja omaksumaan siihen sisältyvän uudistumisen mahdollisuuden: ihminen löytää itsestään uusia kykyjä ja havaitsee uusia asioita, ja alkuperäinen henkilökohtainen näkökulma muuttuu.

Kaikki uudet kokemukset eivät suinkaan kosketa ihmisen perususkomuksia. Malinen puhuu sisäisestä turvavyöstä tai -vyöhykkeestä (ks. kuva 5), joka suojaa ihmistä hämmennykseltä ja suojaa hänen vakiintuneita käsityksiään. Kun kokemus tavoittaa turvavyöhykkeen, ihminen voi muuttaa jotakin toimintatapaansa, mutta hänen perusoletuksensa eivät järkähdä. Tarvitaan särö, joka syntyy alttiiksi asettumisesta, elettyjen ja erilaatuisten kokemusten välisestä vuoropuhelusta. Sen kautta ihminen voi havaita omien uskomustensa tehottomuuden ja riittämättömyyden sekä uusiutua.

Kuva 5: Kokemuksen turvavyö(hyke)⁵²

Uusiutumisen myötä yksilö vaikuttaa ympäristöönsä uusin tavoin, jotka vuorostaan horjuttavat hänen tasapainoaan ja antavat sysäyksen uuteen kehitykseen. Oppimisen spiraali pyrkii jatkamaan liikkeeseen.

Kokemuksellisen oppimisen tutkimuksessa on korostettu suotuisan oppimistilan (engl. learning space) merkitystä. Oppimistila viittaa fyysiseen, mutta ennen kaikkea psyykkiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen sekä ympäristöön. Suotuisa oppimistila mahdollistaa tuntemisen, reflektion, ajattelun ja toiminnan. Se on vieraanvarainen ja saa ihmisen tuntemaan itsensä tervetulleeksi sekä kunnioitetuksi. Lisäksi se on turvallinen ja kannustava, mutta samalla haastava. Siinä oppijat voivat ottaa vastuun omasta oppimisestaan, minkä lisäksi on aikaa toistolle ja harjoittelulle, jotka synnyttävät osaamista.⁵³

Lähikehityksen vyöhyke

Vygotskyn⁵⁴ lähikehityksen vyöhyke on eräänlainen potentiaalinen kehitysalue. Se sijaitsee nykyisen ja avustetusti onnistuvan osaamisen välissä. Tällä alueella tapahtuu oppimista, kun ihminen tekee itselleen liian vaikeita asioita muiden avustuksella ja vähitellen sisäistää osaamisen. Oppiminen toteutuu vaiheittaisesti: ensin sosiaalisesti yhdessä muiden kanssa ja sitten yksilöllisesti.

Lapsi luo oman lähikehityksen vyöhykkeensä leikin kautta. Lähikehityksen vyöhyke auttaa hahmottamaan myös aikuisen oppimista. Se selittää, miksi pystymme ylittämään itsemme oikeanlaisessa porukassa, innostavan kouluttajan avulla tai inspiroivan kirjan kautta. Ne auttavat meitä toteuttamaan potentiaaliamme, kasvamaan ja kehittymään.

3.2.3 Kehollinen oppiminen

Alla Anttilan pohdintaa kehontietoisuudesta ja kehollisesta oppimisesta^{55, 56}.

Kehontietoisuus

Kehontietoisuudella tarkoitetaan ihmisen mahdollisuutta suunnata huomionsa keholliseen tilaansa ja sen muutoksiin. Kehollisia aistimuksia ja tuntemuksia voidaan havainnoida tietoisesti. Silloin ne muuttuvat tajunnan sisällöksi eli tiedoksi. Juuri tästä on kyse Siegelin kuudennen aistin hyödyntämisessä.

Tässä yhteydessä kehontietoisuus viittaa erityisesti keholliseen läsnäoloon, ”kehon kuunteluun” eli tarkkaavaisuuden suuntaamista omaan kehoon, sen tuntemuksiin, niiden muutoksiin ja kehollisista kokemuksista nouseviin merkityksiin. Ne voivat olla arkisia huomioita, esimerkiksi kivun tai jäykkyyden aistimuksia, tai esimerkiksi tunteisiin ja mielikuviin liittyviä syvällisempiä pohdintoja ja tulkintoja.

⁵² Malinen

⁵³ Kolb & Kolb

⁵⁴ Vygotsky (1978), tässä Kolb & Kolb

⁵⁵ Anttila

⁵⁶ Anttila E. (2007) , tässä Anttila, E. Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa.

Yksilöllä on kehossaan valtavasti erilaista tietoa, jota hän käyttää tietoisesti tai tiedostamattaan. Hän viestii ja on yhteydessä maailmaan kehonsa välityksellä: havainnoi maailmaa, toimii ja vaikuttaa siihen. Kehollisessa oppimisessa tämä potentiaali pyritään valjastamaan oppimisen voimavaroiksi ja sitä pyritään kehittämään edelleen.

Siegelin tapaan myös Anttila viittaa neurotieteelliseen tutkimukseen, jonka perusteella kehontietoisuutta voidaan pitää myös sosiaalisten taitojen ja myötätunnon perustana. Kehontietoisuus ja sosiaalinen tietoisuus ovat yhteydessä toisiinsa ns. peilisolujen välityksellä. Ne aktivoituvat, kun ihminen liikkuu, katsoo toisten liikkumista tai kuvittelee liikkuvansa. Sosiaalinen tietoisuus kehittyy ja empatia muita kohtaan kehollisten tuntemusten kautta ja kiinnittämällä huomio toisten ihmisten eleisiin ja liikkeisiin⁵⁷.

Kehollinen oppiminen

Kehollinen oppiminen tarkoittaa kehollisen tiedon luomista, käyttämistä ja sanallistamista. Se perustuu kehossa syntyviin, liikkeen ja toiminnan tuottamiin aistimuksiin, havaintoihin sekä kokemuksiin, ja se toteutuu muiden ihmisten kanssa kolmiulotteisessa, muuttuvassa maailmassa. Jokaisella yksilöllä on omat kokemuksensa, tulkintansa ja merkityksensä, mutta yhteisen toiminnan kautta voidaan synnyttää myös yhteisiä merkityksiä.

Kehollisessa oppimisessa esikielellinen ja esireflektiivinen tietoisuus nivoutuu yhteen kielellisen tietoisuuden kanssa. Ihminen liikkuu ja ajattelee samanaikaisesti. Hän aistii ja havainnoi, nimeää havaintojaan ja antaa niille merkityksiä. Samalla yhteys eri tietoisuuden tasojen välillä vahvistuu – ollaan siis Siegelin eheytyksen ulottuvuuden äärellä. Tämä vuorovaikutus synnyttää uutta toimintaa, kieltä ja ajattelua.

Käytännössä huomio kohdistetaan kehollisiin kokemuksiin ja aistimuksiin, toimintaan ja reflektioon. Kokemuksia sanallistetaan, jaetaan ja tulkitaan yhdessä mielikuvien, kertomusten, metaforien ja runollisen kielen kautta. Tärkeää on luova, aktiivinen toiminta ryhmässä.

Erotuksena muista oppimisteorioista tietoa ja tietämistä ei kehollisessa oppimisessa pidetä vain kielellisenä ilmiönä. Kehollinen oppiminen edellyttää koko kehon aktiivisuutta – sekä näkymätöntä, sisäistä liikettä että näkyvää liikettä ja toimintaa. Kehollinen oppiminen aktivoi ihmistä kokonaisvaltaisesti: niin aistimusten, tuntemusten, tunteiden, mielikuvien, kielen kuin ajattelun tasoilla.

3.2.4 Leikin oppimistila ja syväoppiminen

Alla oleva pohdinta perustuu pääosin Kolb & Kolbin artikkeliin⁵⁸.

Leikki

Leikki sijaitsee janalla, jonka napoja on kuvattu erilaisin käsitteparein⁵⁹: rationaalinen–irrationaalinen, leikkisä–vakava, mielikuvituksellinen–todellinen, mielivaltainen–sääntöjen mukainen. Leikissä rationaalinen ja irrationaalinen ovat huterassa tasapainossa ilman, että kumpikaan hallitsee toista. Olennaista on myös kilpailun (kreik. agon) ja leikin (kreik. paidia) tasapaino.

⁵⁷ Gallese, Keysers & Rizzolatti 2004, tässä Anttila

⁵⁸ Kolb & Kolb

⁵⁹ Huizinga 1950, Hutt 1981, Spariosu 1989, Sutton-Smith, Turner 1974, tässä Kolb & Kolb

Leikillä⁶⁰ on kolme tunnusomaista piirrettä: se on vapaata, siinä astutaan pois ”todellisesta” elämästä ja se toteutuu sille varatussa ajassa ja tilassa. Leikki on hyvin vakavaa toimintaa, jota ohjaavat tiukat säännöt. Kun leikkijät sisäistävät leikin säännöt, niistä muodostuu leikin sisäinen rakenne. Ajan mittaan leikin tila laajenee itseorganisoiduvaksi yhteisöksi, jolla on omat perinteensä. Leikissä ihminen astuu arkitodellisuudesta osaksi ”korkeampaa järjestystä”, jossa hän voi kuvitella itsensä arkiminäänsä kauniimmaksi ja rohkeaksi⁶¹.

Antropologian näkökulmasta leikki voidaan nähdä rajavyöhykkeenä, alkukantaisten yhteiskuntien pyhänä siirtymätilana, jossa kulttuuriin ja yhteisöön liittyvät käytännöt ovat vapaita arjen sosiaalisista normeista. Siinä yhteisön jäsenet voivat rituaalien ja myyttien kautta tutkia määrätyn ajan sitä mikä on leikkisää, pyhää ja rienaavaa.⁶²

Myös lapsen psykologian kannalta leikki toteutuu siirtymätilassa. Siinä leikkijät voivat tutkia ja ilmaista itseään ilman, että heidän täytyy määritellä sisäistä tai ulkoista todellisuutta. Aikuisen elämässä nämä varhaiset kokemukset saavat ilmaisunsa taiteessa, uskonnossa ja luovassa tieteellisessä työssä. Dewey⁶³ korostaa, että aikuinen pystyy leikkimään vain ollessaan vapaa taloudellisista paineista ja aikuisen velvollisuuksista.

Leikin oppimistila ja sen raja

Kolb & Kolb puhuvat leikin oppimistilasta (engl. ludic learning space). Se tarkoittaa rajattua, vapaata ja turvallista tilaa, jossa yksilöt voivat tutkia potentiaaliaan leikin kautta sekä ennen kaikkea sitoutua oppimaan, kehittymään ja kasvamaan. Leikin oppimistilan täytyy olla selvästi rajattu, ja sisäisellä motivaatiolla on valtava merkitys luomisessa ja ylläpitämisessä. Oppijat saavat itse määritellä, mitä he oppivat, ja viime kädessä ”luoda itsensä uudelleen” turvallisessa ympäristössä.

Softballin harrastajapelaajia tutkiessaan Kolb & Kolb havaitsivat, että leikin oppimistila rakentui leikin elementeistä. Vapaaehtoinen osallistuminen innosti irrottautumaan arjesta, pelin epävarmuus houkutteli improvisointiin ja luovuuteen sekä muuttamaan sääntöjä oppimistilan vaalimiseksi. Kilpailun ja leikin tasapainoa vaalittiin keskinäisillä signaaleilla. Tilan jatkuvuutta ylläpiti sitoutuneiden ydinpelaajien toistuva osallistuminen ja mallikäyttäytyminen, jotka tartuttivat lämmön, kunnioituksen ja solidaarisuuden myös uusiin tulokkaisiin.

Leikin säännöt toimivat leikin oppimistilan rajoina. Ajan mittaan ne myös ehkäisivät sellaisten pelaajien osallistumista, jotka eivät mukautuneet sääntöihin.

Kokemuksellinen oppiminen ja syväoppiminen

Leikin oppimistila synnytti syväoppimista: pelaajat harjoittelivat alun perin yhdessä oppiakseen (tässä tapauksessa) harjoiteltavia pelitaitoja, mutta ajan mittaan pelissä vallinnut suhtautumistapa laajeni koskemaan myös luonteen kasvua ja merkittävää henkilökohtaista muutosta.

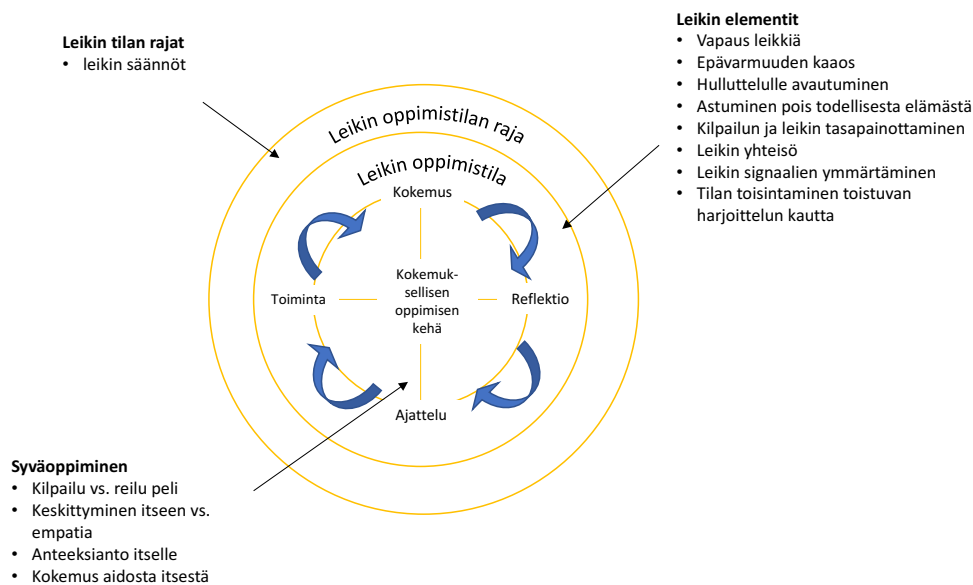
⁶⁰ Huizinga 1950, tässä Kolb & Kolb

⁶¹ Huizinga, 1950, tässä Kolb & Kolb

⁶² Turner (1974), tässä Kolb & Kolb

⁶³ Dewey (1990), tässä Kolb & Kolb

Näiden periaatteiden myötä oppiminen leviää leikin piirissä tehtävien asioiden tuolle puolen kaikille yksilön elämänalueille. Tutkitussa tapauksessa leikkijät rohkaistuivat muun muassa epäonnistumaan, hillitsemään kielteisiä tunteitaan ja kilpailullisuuttaan, kehittämään empatiataitojaan ja olemaan aidompia. Erityisen mielenkiintoista Kolb & Kolbin tuloksissa on se, etteivät leikkijät pitäneet oppimistaan opettajan, valmentajan tai kenenkään muun henkilön ansiona vaan näkivät sen kumpuavan leikistä tai pelistä itsestään, toisin sanoen leikin oppimistilasta.

Kuva 6. Leikin oppimistila ja kokemuksellinen oppiminen (Kolb & Kolb)

Leikin oppimistilaa ohjaa kolme ydinperiaatetta, jotka mahdollistavat syväoppimisen:

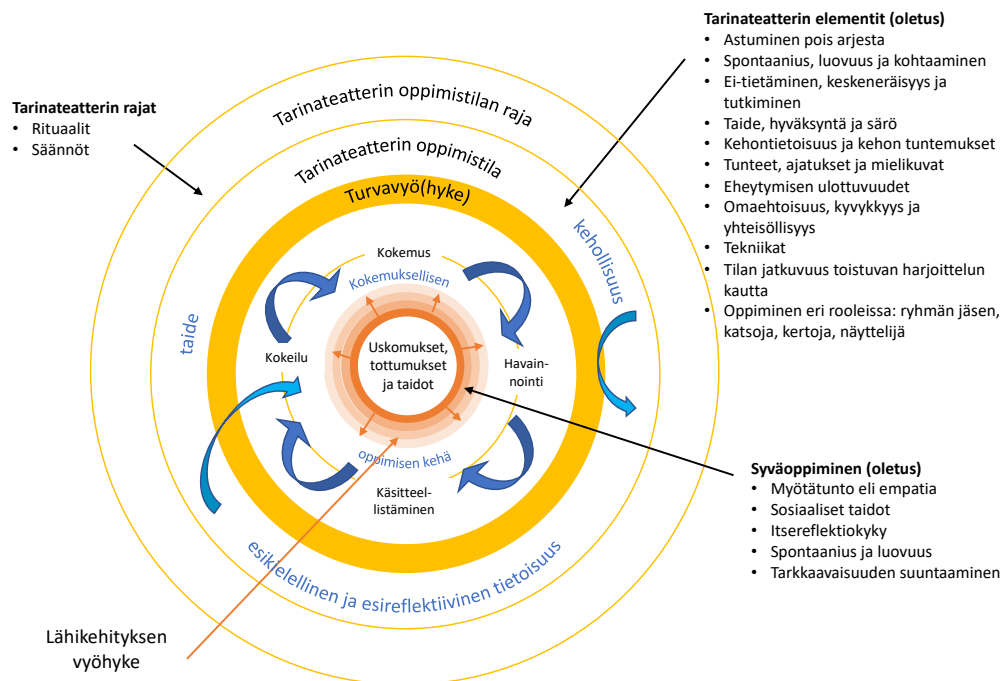
- Leikki kannustaa oppijaa ottamaan vastuuta oppimisestaan oman vaatimustasonsa mukaisesti.
- Leikissä prosessi ja oppimisen tulos ovat yhtä arvokkaita. Tulokset ovat merkityksellisiä vain, jos kokemukseen ja leikin prosessiin kiinnitetään yhtä paljon huomiota.
- Leikin toistuvuus luo jatkumon, jossa ihmisen kokemus voi kypsyä ja syventyä hetki hetkeltä.

Kolb & Kolb päättelivät, että ”kokemukselliseen oppimiseen sitoutuneet henkilöt ovat sisäisesti motivoituneita luomaan oman oppimispolkunsa kohti älyllistä, moraalista ja eettistä integriteettiä. Samanaikaisesti he vapauttavat itsensä tietystä, vallitseviin moraalisiin arvoihin ja maailmankatsomuksiin perustuvasta ulkopuolista arvioinnista”⁶⁴.

⁶⁴ Kolb & Kolb

3.2.5 Oppimiskäsitys ja mitä se merkitsee tarinateatterissa

Tarkasteltujen oppimiskäsitysten keskinäisiä suhteita voi hahmottaa alla olevan kuvan kautta. Näkökulma on tarinateatterin tekeminen, jossa osallistuja on jatkuvasti ryhmän jäsen ja sen sisällä vuoroin näyttelijä, kertoja ja katsoja.

Kuva 7: Oppimiskäsityksen hahmotelmaa

Perususkomukset, tottumukset ja taidot

Oppimismielessä tarinateatterin keskiössä ovat yksilön – ja ryhmän – perususkomukset, tottumukset ja taidot, joista monet liittyvät psyyken syvärakenteisiin. Ulkopuolinen ei voi tietää, mihin kaikkeen ne kunkin yksilön kohdalla liittyvät, ja ne myös riippuvat näkökulmasta. Oman kokemuksen mukaan yleisiä ovat omaan riittävyteen ja riittämättömyyteen, pystymiseen, näkyväksi ja kuulluksi tulemiseen, hyväksyntään ja sallivuuteen sekä uskallukseen, luovuuteen sekä yhteistyöhön ja muiden kuunteluun liittyvät uskomukset. Ne tulevat näkyviin näyttämöllä ja ryhmässä. Kertojaa ja katsoja tarinateatteri kutsuu tutkimaan tarinoiden kautta esiin tulevia asenteita ja uskomuksia, omia ja muiden. Kaiken kaikkiaan hands-on-tarinatatteri luo kirkkaan valokeilan omaan tekemiseen ja sen tutkimiseen.

Ryhmän kohdalla uskomukset ja tottumukset liittyvät ryhmän kollektiiviseen historiaan, ajatteluun, asenteisiin ja kulttuuriin. Tässä olen kuitenkin ennen kaikkea kiinnostunut yksilöstä.

Kokemuksellinen oppiminen

Kokemuksellinen oppiminen tarjoaa luontevat raamit tarinateatterin oppimiselle ja tekemiselle monellakin tasolla. Ensinnäkin kaikki tekeminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Toiseksi harjoittelussa kokeillaan jotakin, saadaan kokemus, jota ensin reflektoidaan havaintojen pohjalta ja sen jälkeen pohditaan

käsitteellisemmin, kunnes on taas kokeilun aika. Kolmas taso liittyy tarinoihin: käytännön kokemus kerrotaan tarinana, minkä jälkeen kertoja pääsee refleктоimaan sitä ääneen ja äänettömästi. Tämä ravitsee parhaimmillaan omien kokemusten sekä suhtautumis- ja toimintatapojen pohdintaa pitkään harjoituksen tai esityksen jälkeen.

Tarinateatterissa yksilön uskomukset, tottumukset ja taidot muuttuvat ja laajentuvat senhetkisel^{le} *lähikehityksen vyöhykkeelle* kaikissa ryhmärooleissa. Hands-on-tarinateatterin osallistuja laajentaa osaamistaan ainakin kolmella tasolla: ensinnäkin tapahtuu tarinateatterin tekemiseen liittyvää, osin teknistäkin oppimista. Toiseksi hän kulkee tekemisen myötä ihmisenä kasvamisen matkaa, minkä uskon heijastuvan muillekin elämänalueille. Kolmanneksi oletan, että osallistuja oppii tulevaisuuden työelämätaitoja.

Jos tavoitteena on tulevaisuuden työelämätaitojen kehittyminen, kokemuksellisen oppimisen kehää voisi hyödyntää aktiivisesti myös muissa rooleissa tapahtuvan oppimisen edistämiseksi. Se on tärkeää, sillä ihmiset tulevat todennäköisesti ryhmään käsiteltävien teemojen ja kontekstin vuoksi eivätkä ensisijaisesti oppimaan tarinateatteria. Ryhmän vetäjä toki havaitsee myös ryhmän jäsenen roolissa tapahtuvan uskomusten, tottumusten ja taitojen muutoksen, joka edistää eheyden ja sopusoinnun toteutumista.

Perusluonteensa vuoksi tarinateatteri kutsuu erilaisia laatuja ja kokemuksia vuoropuheluun keskenään, jolloin ihminen altistuu hämmennykselle ja särön mahdollisuus kasvaa. Tätä edistää taide, joka menee piilotajunnan tasolle läpi järkeilyn.⁶⁵ Toinen säröä vahvistava tekijä liittyy kehoillisuuteen ja kolmas spontaaniin ja luovaan ryhmään, jossa ihmiset voivat kohdata toisensa aidosti. Valtavasta määrästä virikkeitä, ärsykeitä ja impulsseja vain osa läpäisee turvavyöhykkeen. Mitä enemmän ryhmässä on turvallisuutta, luottamusta ja spontaaniutta, sitä helpompi osallistujien on raottaa turvavyöhykettään säröille ja oppimiselle – kukin yksilö omalla tavallaan, omalla tasollaan ja omien tarpeidensa mukaisesti. Ohjaajan tehtävänä on olla valppaana ja kuunnella herkästi osallistujien tunnistamia oppimisen kohtia sekä kannustaa niiden tutkimiseen ja rohkeuteen uusien taitojen valloituksessa.

Kehollinen oppiminen

Tarinateatterissa kehollinen oppiminen on minusta ensiarvoisen tärkeää. Osallistuja uskaltautuu kehoilliseen tekemiseen, joka synnyttää usein voimakkaita kokemuksia jotka voivat itsessään avata väyliä uusiin tuntemuksiin ja ajatuksiin. Sen lisäksi kehoillista tekemistä havainnoidaan ja reflektoidaan, havaintoja käsitteellistetään ja sitten lähdetään kokeilemaan jotain uutta. Tarinateatterissa kehoillista oppimista tapahtuu myös muiden kehoillista tekemistä seuraamalla. Katsoja voi antautua tekijän kokemukselle ”ihmisten välillä olevan mielen” ja hermostollisen peilaamisen kautta, jolloin hän voi jakaa jotakin toisen kokemuksesta. Tämä prosessi on usein sanojen ja reflektion tuolla puolen, joten siitä on vaikea puhua ääneen.

Leikin oppimistila ja syväoppiminen

Tarinateatterissa, kuten leikin oppimistilassakin, osallistujaa pitää kannustaa vapaaehtoisuuteen ja vastuunottoon omasta oppimisestaan. Ohjaajan tehtävä on korostaa jatkuvasti prosessin eli antaumuksellisen harjoittelun, rohkean kokeilun ja sitkeyden merkitystä onnistuneiden tulosten rinnalla. Se

⁶⁵ Pirkola, muk.

vahvistaa myös osallistujien kyvykkyyden kokemusta. Tarinateatteri edellyttää leikin lailla jatkuvuutta ja pitkäjänteisyyttä, jossa ihmisten kokemus ehtii syventyä. Lisäksi tarvitaan leikin raja eli selkeät säännöt, jotka ohjaavat tekemistä. Tarinateatterissa ne liittyvät osin harjoitusten ja esitysten rituaaleihin, tekniikkoihin sekä tapaan, jolla tekemisestä, havainnoista, koetuista epäonnistumisista ja onnistumisista puhutaan. Hyväntahtoisuus, keskeneräisyyden hyväksyntä ja jopa juhlistaminen, yhdessä onnistuminen ja rohkeus kokeilla ovat omasta mielestäni keskeisiä tapoja ja sääntöjä, jotka luovat tarinateatterille suotuisan maaperän.

Mitä tulee syväoppimiseen, uskon ja oletan että sitä tapahtuu tarinateatterissa voimallisella tavalla. Palaan tähän asiaan myöhemmin tutkimustulosten kohdalla.

4. Tarinateatteri tulevaisuuden työelämätaitojen palveluksessa

4.1 Muuttuva työelämä ja tulevaisuuden työelämätaidot

Työn luonne ja työn tekemisen tavat ovat kokeneet lukemattomia muutoksia ennen meidän aikaamme. Viime vuosina muutoksen vauhti on kuitenkin kiihtynyt merkittävästi. Euroopan poliittinen strategiakeskus⁶⁶ on tunnistanut käynnissä olevalle muutokselle seuraavia taustatekijöitä:

Ensinnäkin Internet ja digitaaliset teknologiat muuttavat peruuttamattomasti yritysten perusrakenteita ja toimintatapoja. Monia nykyisiä toimenkuvia ei ollut olemassakaan 10 vuotta sitten, ja lukuisia rutiininomaisia tehtäviä on automatisoitu tai niitä ollaan automatisoimassa. Robotisaation myötä ihminen tulee todennäköisesti yhä useammin toimimaan koneiden valvojana sekä määrittelemään luovasti, mitä niiden avulla on saatava aikaiseksi ja miten.

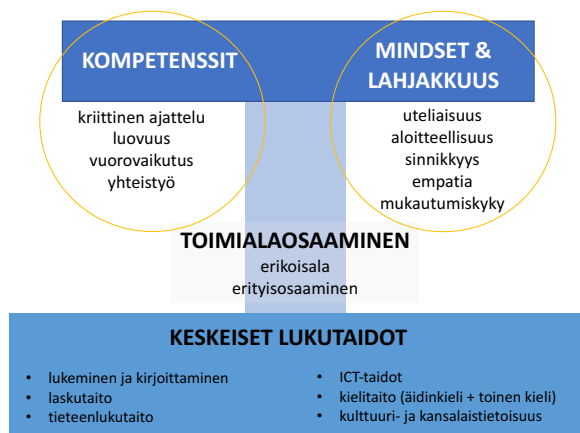
Toiseksi vaikeasti ennakoitavat suhdanteet ja disruptiiviset innovaatiot ajavat yrityksiä solmimaan lyhytaikaisia sopimuksia, joilla ne pyrkivät suojautumaan mahdollisilta kriiseiltä. Tämä pakottaa osan työntekijöistä määräaikaisiin työsuhteisiin vasten tahtoaan. Lisäksi lukuisat yritykset ovat joko ulkoistaneet monia erikoisosaamisia tai täydentävät organisaation sisäistä osaamista hankkimalla sitä ulkopuolelta. Samanaikaisesti moni työnhakija valitsee kokopäiväisen työsuhteen sijasta joustavamman työroolin itsenäisenä alihankkijana tai palveluntarjoajana. Nämä trendit kasvattavat niin sanotun keikka-, alusta- ja jakamistalouden merkitystä: tiettyä erikoisosaamista omaavia ihmisiä kootaan määräaikaisiin hankekohtaisiin tiimeihin, joissa he tekevät yhteistyötä saman tai muiden alojen asiantuntijoiden kanssa.

Pehmeiden taitojen tuleminen

Uudessa työn maailmassa korostuvat yksilöt. Yksilö tekee työelämänsä aikana monta uraa, toimii useissa ammateissa sekä joutuu mukautumaan lukuisiin automaation ja kilpailun aiheuttamiin muutoksiin. Tämä korostaa kahdenlaisen osaamisen merkitystä: henkilökohtaista aloitteellisuutta ja toiseksi ammatillista resilienssiä, muutoksenkyvykkyyttä eli kykyä selviytyä yllättävistä tilanteista sekä hyödyntää niitä omassa oppimisessa ja kehittämisessä.

⁶⁶ European Political Strategy Centre

Niin kutsuttu T-malli jäsentää tulevaisuuden työelämätaitoja ja pilkkoo niitä tarkempiin osaamisiin:

Kuva 8: Työn tulevaisuus – taidot ja resilienssi muuttuvassa maailmassa⁶⁷

T-mallin lukutaidot ovat ammatillisia perusedellytyksiä, jotka mahdollistavat työelämässä toimimisen. Pystypalkki eli toimialakohtainen osaaminen on sitä korkeampi, mitä syvällisempää osaaminen on. Yläpalkin kompetenssit sekä mindset ja lahjakkuus kertovat, mitä kyvykkyyksiä ja osaamista työn tekijä tarvitsee voidakseen vuorovaikuttaa ja tehdä yhteistyötä muiden alojen osaajien kanssa.

Tässä tutkielmassa kiinnostus kohdistuu ennen muuta kuvassa ympyröityihin kompetensseihin sekä mindsetiin ja lahjakkuuksiin.

4.2 Taide kehittämisessä

Purokuru⁶⁸ pohtii taiteen lisäarvoa kehittämistyössä. Taide haastaa käsityksiämme häiritsevällä tavalla sekä virittää ajattelua, keskustelua ja erilaisia työtapoja. Se törmäyttää erilaiset ajattelutavat ja käsitykset, ohjaa energiseen valppauden tilaan ja pakottaa synnyttämään uutta. Lisäksi taide puhuttelee aisteja, kehoa ja mieltä antamatta ratkaisuja. Taide koskettaa, ja tuloksena on mielekkyyden ja merkityksellisyyden kokemus, joka synnyttää pakottomasti ajattelua, tahtoa, aktiivisuutta, sitoutumista ja toimintaa.

Purokuru viittaa Ciminon jäsennykseen tiedon ja ymmärryksen rakentamisesta metaforia, mielikuvitusta ja myötätuntoa hyödyntämällä. Jäsennys (ks. alla) avaa taiteen luonnetta kehittämistyössä sekä taiteen lisäarvosta oppimiseen ja kehittämiseen⁶⁹.

⁶⁷ European Political Strategy Centre

⁶⁸ Purokuru

⁶⁹ Cimino

Rationaalisen kehittämisen elementtejä	Taiteen tuomat elementit kehittämiselle
Realismi ja faktat Kehittäminen perustuu faktoihin, analyyseihin ja parhaisiin arvioihin	Fantasia Taide sallii fantasian kehittämisessä.
Tarkkarajaisuus Kehittäminen on lineaarista ja hierarkista. Roolit, tehtävät, suoritteet ja toivotut tulokset määritellään etukäteen ja tarkasti.	Konsilienssi, moninäkökulmaisuus Taiteen metaforinen kieli rakentaa eri näkökulmista uuden ymmärryksen ja se antaa kehittämisen kokonaisuudelle merkityksen. Metaforat koskettavat ja resonoivat jokaisessa henkilökohtaisella tasolla.
Tarkoituksenmukaisuus Kehittämistyö on optimoitua ja tarkoituksenmukaista. Ylimääräiset elementit ja rönsyt karsitaan pois.	Kauneus Taide palauttaa kauneuden kehittämiseen. Taiteen kosketus ravistaa, haastaa, muuttaa ja inspiroi.
Vaikuttavuus Korkea laatu, taloudellisuus ja korkea tuottavuus merkitsevät onnistunutta kehittämistä. Tulokset mitataan numeroin.	Sydän Taide on väylä toisenlaiseen tietämiseen ja kehittämiseen, jossa yhdistyvät myötätunto, viisaus, rohkeus, lempeys, intuitio, intohimo, toivo ja mysteeri.

Taulukko 1: Rationaalisen kehittämisen elementit ja taiteen lisäarvo kehittämiselle, Purokuru⁷⁰

Kehittämisessä taide siis mahdollistaa tuoreiden, luovien ja omaperäisten näkökulmien syntyminen. Se myös avaa aistikanavia, jotka kytkeytyvät henkisiin voimavaroihimme ja vaikuttavat siihen, miten toimimme yksilöinä ja esimerkiksi työyhteisönä. Taidelähtöinen kehittäminen ei kuitenkaan yksinään riitä. Rationaalista ajattelua tarvitaan viimeistään, kun prosessin lopputuloksia puretaan ja tehdään valintoja koetun pohjalta.⁷¹

Teatterialan ammattilainen Jansson korostaa, että taiteellinen luominen tuottaa parhaimmillaan kokemuksen, joka koskettaa syvältä, synnyttää uudenlaisen tietoisuuden ja itsetietoisuuden sekä käynnistää sisäisen muutoksen. Uutta tietoa syntyy, kun ihmiset tuovat tietonsa, motiivinsa ja tunteensa osaksi yhteistä ongelmanratkaisua. Asioiden konkretisointi esimerkiksi tarinan kautta takaa sen, että käsiteltävää asiaa voidaan helpommin ymmärtää ja siitä voidaan keskustella.⁷² Yksi teatterin ja myös tarinateatterin vahvuuksista piileekin sinä, että se on silta kielellisen ja ei-kielellisen viestinnän välillä.⁷³

4.3 Hands-on-tarinateatteri taitojen oppimisen menetelmänä

Hands-on-tarinateatterissa ihmiset ovat vuoroin näyttämöllä toteuttamassa taidekokemusta, vuoroin oman tarinansa kertojina ja toistensa tarinoiden kuulijoina ja katsojina. Työtapa sopii erinomaisesti tarinateatterin alkuperäisen ajatuksen kanssa, jonka mukaan näyttelijät ovat ns. kansalaisnäyttelijöitä (engl. citizen actors). Tässä tutkielmassa haluan ymmärtää, miten ihmisiä voidaan auttaa kehittämään yllä mainittuja työelämätaitoja opettamalla heille tarinateatteria ja tekemällä sitä yhdessä heidän kanssaan.

⁷⁰ Purokuru, muk.

⁷¹ Purokuru

⁷² Jansson

⁷³ Kintigh

4.3.1 Aiemman tutkimuksen tuloksia

Monica Kintigh kirjoittaa väitöskirjassaan⁷⁴ taitojen kehittämisestä tarinateatteria tekemällä. Sen lisäksi israelilainen Amy Gelbart pitää tuleville opettajille ammatillisen kehittymisen ryhmiä, joissa oppimismenetelmänä on hands-on-tarinateatteri. Gelbartin ryhmistä ei kuitenkaan vielä ole dokumentoitua tutkimustietoa. Alla oleva pohdinta perustuu Kintighin tutkimukseen.

Kintigh näkee tarinateatterin ”terapeuttisena konsultaatiotekniikkana, jonka tehtävänä on synnyttää kokemuksellisia oivalluksia, jotka johtavat yksilön tai ryhmän rakentavaan toimintaan”. Tarinateatterin menetelmät synnyttävät tunteita, ajatuksia ja toimintaa, jotka kytkevät toisiinsa tiedon ja oivalluksen.

Tarinateatteria tehneen ryhmän jäsenet oppivat luottamaan toisiinsa ja ottamaan riskejä. Sen lisäksi he oppivat vuorovaikutustaitoja ja aktiivista kuuntelua, myös tavoittamaan yhteyden sanojen ja niiden taustalla olevien tunteiden välillä. Tehokkaat vuorovaikutustaidot sekä kyky tunnistaa toisen kokemus lisäävät yksilön empatiaa ja kykyä kannustamiseen.

Tutkitusta ryhmästä muodostui vahva yhteisö, jonka jäsenet kokivat voimakasta liittymistä toisiinsa. Kintighin mukaan tämä on tärkeää, koska sen turvin yhteisö kannattelee yksilön oppimista eli kykyä luoda uusia merkityssuhteita omien kokemustensa pohjalta. Juuri tarinateatterimenetelmät mahdollistavat fokuksen säilymisen ryhmän jäsenissä, rohkaisevat heitä ottamaan riskejä sekä antamaan toisilleen rakentavaa palautetta.

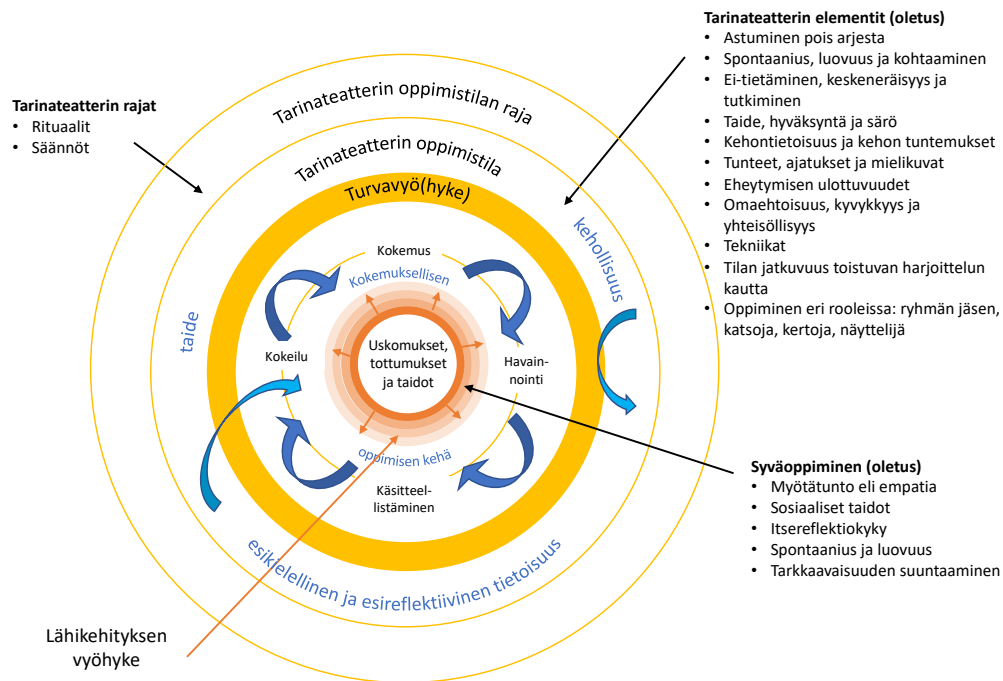
4.4 Kohti tarinateatterin oppimistilaa

Hands-on-tarinateatterin oppimistilassa on paljon yhtymäkohtia leikin oppimistilaan: tila on rajattu, vapaa ja turvallinen. Osallistujat voivat tutkia potentiaaliaan tarinateatterin kautta sekä ennen kaikkea sitoutua oppimaan, kehittymään ja kasvamaan omilla ehdoillaan. Oppimistila on selvästi rajattu, ja sisäinen motivaatio on keskeinen sen luomisessa ja ylläpitämisessä. Oppijat määrittelevät itse, mitä he oppivat, ja voivat viime kädessä ”luoda itsensä uudelleen” turallisessa ympäristössä.

Siksi tuntuisi tarkoituksenmukaiselta soveltaa hands-on-tarinateatteriin kokeeksi leikin oppimistilan mallia, jossa tapahtuva syväoppiminen voi mahdollistaa uusiutumisen ja kasvun eri elämänalueilla.

Aiemmin kirjoitetun pohjalta tarinateatterin oppimistila voisi näyttää tältä:

⁷⁴ Kintigh

Kuva 9: Tarinateatterin oppimistila (oletus)

Kuvaan sisällytetyt tarinateatterin elementit ovat oletuksia, jotka perustuvat käsittelemäni ihmiskäsityksiin ja oppimisteorioihin. Vastaavasti syväoppimisen tulokset on johdettu luetelluista ihmiskäsityksistä ja oppimisteorioista.

Huomaan pohtivani jo tässä vaiheessa, että tarinateatterin elementtejä on paljon ja että ne eivät minusta toteudu ilman muuta ja ilman valmentajan syvällistä osaamista ja jatkuvaa tietoista panostusta.

5. Laadullinen tutkimus: tarinateatterikurssilaisten kokemus omien taitojen kehittämisestä

Saadakseni käytännön ymmärrystä taitojen kehittämisestä tarinateatteria tekemällä päätin tutkia aihetta todellisten ihmisten kautta. Tähän tarjoutui tilaisuus keväällä 2017 pitämälläni tarinateatterin peruskurssilla. Halusin tutkia, mitä taitoja tarinateatteria entuudestaan tuntemattomat tai vähän tuntevat ihmiset kokevat oppivansa muutaman kuukauden kurssin aikana ja selventää, missä määrin ne menevät yksiin tulevaisuuden työelämätaidojen kanssa. Kurssin tavoitteena oli tarinateatterin oppiminen ja tekeminen yhdessä. Ammatillisia taidollisia tavoitteita ei ollut, enkä edes tiennyt kaikkien osallistujien ammattia. Näin ollen tutkimus tarjosi mahdollisuuden selvittää osallistujien oppimiskokemusta ammattitaidosta riippumatta.

Kurssille osallistui 11 henkeä, joista kolme keskeytti kurssin matkan sekä opiskelu- ja työesteiden vuoksi. Tutkimuksen kohderyhmä käsittää kahdeksan kurssin loppuun asti osallistunutta henkilöä.

5.1 Tavoitteet ja reunaehdot

Tutkimustavoitteeni on puhtaasti laadullinen. Haluan ymmärtää ja oppia, mitä taito-osaamista osallistujat kokivat saaneensa kurssilta sekä soveltaa tätä ymmärrystä työssäni.

5.1.1 Tutkimusetiikka

Ajatus osallistujien kokemusten hyödyntämisestä lopputyön kirjoittamisessa kypsyi kevään mittaan. Siksi otin asian puheeksi vasta kurssin puolivälin jälkeen, 5. tapaamisessa. Työstimme osallistujien tunnistamia taitoja tapaamisen aikana (ks. liite 2, kurssin ohjelma) ja jäsensimme niitä taiteen, vuorovaikutuksen ja rituaalin osa-alueiden kautta. Seuraavassa tapaamisessa pyysin osallistujilta lupaa lähettää heille kurssin päätyttyä kyselylomakkeen ja käyttää heidän vastauksiaan osana lopputyötäni. Kerroin, että tarkoitukseni oli tutkia, miten tarinateatteria voidaan hyödyntää tulevaisuuden työelämätaitojen kehittämisessä. Sovimme myös, että osallistujat saisivat lopputyön luettavakseen ennen sen julkaisemista.

5.1.2 Tutkimusasetelma ja aineistot

Tutkimusasetelma on kvalitatiivinen, joskaan tutkimus ei noudata tiukkoja tieteellisiä kriteerejä. Tavoitteena ei ole saada suoraviivaisesti selittäviä tuloksia vaan kuvata ja ymmärtää, mitä taitoja kurssin osallistujat kokivat oppineensa ja mitkä tekijät kurssin aikana erityisesti tukivat oppimista. Yksilöitä tutkitaan tapaustutkimuksen keinoin heidän omassa ympäristössään sekä sosiaalisessa ja historiallisessa kontekstissaan. Kuten kvalitatiivisessa tutkimuksessa usein, tämäkin aineisto on osallistuvaa niiltä osin, kuin se pohjautuu omiin havaintoihini, muistikuviiini ja muistiinpanoihini⁷⁵.

Kohderyhmä koostuu kahdeksasta henkilöstä, jotka osallistuivat keväällä 2017 pitämälleni tarinateatterin peruskurssille. Kurssi-ilmoitus löytyy liitteestä 1 ja ohjelma liitteestä 2.

Olen käyttänyt aineistona seuraavia:

1. Kurssin päätyttyä osallistujilta sähköisesti saamani vastaukset kysymyksiin, jotka lähetin heille kyselylomakkeen muodossa (ks. liite 4) sekä puhelimitse niiden osallistujien kohdalla, jotka eivät olleet vastanneet sähköisesti. Kyselylomakkeen lopussa oli yhteenveto heidän 5. tapaamisessa taidoista, joita he silloin tunnistivat oppineensa. Muita määrättyihin taitoihin johdattelevia luetteloja tai ennakko-odotuksia en heille välittänyt.
2. Kurssipalautteet, jotka osallistujat joko lähettivät minulle vastaamalla heille lähettämäni palautelomakkeen (liite 4) kysymyksiin tai jotka sain puhelimitse palautelomakkeen kysymyksiin. Palautelomake käsitti vain avoimia kysymyksiä.
3. Omat havaintoni ja pohdintani.

5.1.3 Rajoitukset

Tutkimusasetelmaan liittyy selkeitä rajoituksia.

⁷⁵ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka

Ensimmäinen liittyy vastaustapaan: Osa osallistujista vastasi taito- ja palautekyselyyn sähköisesti. Sen lisäksi soitin kaikille kahta matkalla ollutta henkilöä lukuun ottamatta. Sähköisesti vastanneilla oli mahdollisuus täydentää vastauksiaan ja vastaamatta jättäneet vastasivat kysymyksiin puhelimesta. Pysin olemaan haastattelijana mahdollisimman neutraali ja pitäydyin lomakkeen avoimissa kysymyksissä. Silti voi olla, että puhelimesta vastanneet korostivat myönteisiä asioita – olin kuitenkin heidän kouluttaja-ohjaajansa, minkä lisäksi kaavailimme harjoittelun jatkamista syksyllä, joten tulimme olemaan tekemisissä jatkossakin.

Toinen rajoite liittyy tulosten analyysissa käytettyjen kompetenssien, mindsetien ja lahjakkuuksien abstraktiuteen ja määrittelemättömyyteen. Koska niitä ei alkuperäisessä dokumentissa⁷⁶ ole määritelty, olen hakenut niiden määritelmät muista lähteistä. Olen ryhmitellyt opitut taidot ja kyvykkyudet näiden määritelmien pohjalta.

Neljäs rajoitus liittyy palautelomakkeen kysymykseen *Miten näiden taitojen kehittyminen näkyy arjessasi? Mitä teet toisin? Missä ympäristöissä, missä tilanteissa ja keiden kanssa? Anna mahdollisuuksien mukaan konkreettisia esimerkkejä.* Nämä ovat suuria kysymyksiä, jotka voidaan tulkita monella tavalla. Montako kertaa minun täytyy toimia uudella tavalla, ennen kuin uskon itse muutokseeni? Kuinka pysyvä muutoksen täytyy olla? Tulosten kannalta tämä tarkoittaa, etteivät eri vastaukset välttämättä ole vertailukelpoisia – mutta niin ne eivät kai muutenkaan ole laadullisessa tutkimuksessa.

Viides rajoitus koskee taitojen, kokemuksen ja oppimisen suhdetta. Jos ”taito on kyky jonkin asian tekemiseen ja erityisesti sen tekemiseen hyvin”, niin mitä tarkoittaa hyvin tekeminen? Miten sitä mitataan? Toisaalta, millä voidaan todentaa, onko henkilö todellakin oppinut niitä taitoja, joita hän kokee oppineensa? Subjekttiivisen arvioinnin paikkansapitävyys riippuu lukemattomista seikoista, kuten henkilön itsereflektiokyvystä, arviointihetkestä, taipumuksesta hyväksyvään tai kriittiseen itsearviointiin. Itsearviointi on aina subjektiivinen. Ainoa tietämäni mittaustapa olisi standardoitu palaute arvioinnin kohteena olevan kanssa toimivilta henkilöiltä. Sekään ei ole objektiivinen, sillä ihmisten mielikuvat toisistaan estävät heitä helposti näkemästä toisissaan tapahtuneita suhtautumistavan ja käyttäytymisen muutoksia.

5.1.4 Ennako-oletukset

Jotta voin ymmärtää ja oppia kohderyhmäni kokemuksista, minun on tultava tietoiseksi ennako-oletuksistani ja huomioitava ne. Seuraavassa yritän sanallistaa tuloksiin liittyviä arvauksiani ja toivon, että tutkimusaineisto antaa potkua ajattelulleni ja avaa minulle tuoreita näkökulmia.⁷⁷

Kompenssit, mindset ja lahjakkuus

T-mallin *kompetenssien* osalta odotin osallistujien oppineen *luovuutta, vuorovaikutusta ja yhteistyötä*. Arvelin erityisesti, että vuorovaikutuksen alle kuuluva kuuntelu nousisi vahvana esiin, sillä puhuimme siitä paljon kurssin aikana ja 5. tapaamisen taitotyöskentelyssä moni mainitsi oppineensa siinä taitavammaksi.

Mitä mindsetiin ja lahjakkuuteen tulee, odotin osallistujien tunnistavan oppineensa *empatiaa ja mukautumiskykyä*. Ajattelen, että uteliaisuus toi heidät kurssille, mutta että he eivät kokisi oppineensa sitä erityisesti kurssin aikana. Aloitteellisuuden ja sinnikkyuden osalta ajattelen, että tarinateatterin tekeminen

⁷⁶ European Political Strategy Centre

⁷⁷ Eskola & Suoranta

kehittää niitä vääjäämättä. Toisaalta osallistujat osoittivat molempia jo tulemalla kurssille ja käymällä sen loppuun asti. Osin siksi arvelin, etteivät he välttämättä kokisi niiden kehittyneen kurssin aikana.

Muut oletukset

Ensimmäinen oletukseni liittyy kurssi-ilmoituksen sanamuotoon: "...tarinateatteri kehittää spontaaniutta, itsetuntemusta ja rohkeutta heittäytyä. Kaupan päälle saat herkkyyttä, iloa ja itsevarmuutta, jotka lisäävät toimintavapauttasi." Huomaan olettaneeni, että kurssin jokin tai jotkin luetelluista taidoista ja kyvyistä puhuttelivat kurssille tulijoita, jolloin heidän fokuksensa oli näiden suuntainen ja he todennäköisesti havaitsisivat niiden taitojen kehittymistä, joiden he odottivat kehittyvän.

Toinen oletukseni perustuu omaan toimintaani kouluttajana. Puhuin alusta alkaen keskeneräisyyden sallimisesta sanoen, että tarinateatterissa "ei voi tehdä väärin". Pysin myös tietoisesti viestimään hyväksyntää, kannustamaan kaikkia ja välttämään "ei noin vaan näin" -tyyppistä kommentointia. Silloinkin, kun teimme samasta kokemuksesta useamman version, freimasin sen muotoon "hinkataan vähän", jolloin painopiste oli kokeilemisessa ja oppimisessa, ei niinkään "huonoudessa". Kurssin loppua kohden haastoin osallistujia suoremmin. Tämän sekä sen pohjalta oletin, että hyväksyvyys ja sallivuus itseä kohtaan nousisivat opittujen taitojen joukkoon.

Kolmas oletukseni liittyy kuuntelemiseen, heittäytymiseen ja rohkeuteen. Näitä taitoja moni osallistuja tunnisti oppineensa käsitellessämme taitoja 5. tapaamisessa. Siksi oletin niiden nousevan esiin myös loppuhaastattelussa.

Neljäs oletukseni liittyy kurssin osallistujan rooleihin. Vasta tutkielman kirjoitusvaiheessa oivalsin, että voisin käsitellä taitoja ja niiden oppimista kurssilaisen eri rooleista käsin. Tunnistin kertojan, katsojan ja näyttelijän sekä ryhmän jäsenen roolit ja oletin, että näyttelijän rooli olisi tärkein oppimisrooli.

Viimeisenä haluan mainita taitojen oppimista edistäneet tekijät. Näistä minulla ei ollut oletuksia, en edes osannut arvata millaisia tekijöitä vastaajat pitäisivät tärkeinä.

5.2 Tulokset

Tutkimustulokset perustuvat taitohaastattelun ja palautekyselyn vastauksiin. Olen hyödyntänyt molempia soveltuvien osien sekä opittujen taitojen analyysissä että oppimista tukeneiden tekijöiden jäsentelyssä.

5.2.1 Kyvykkyydet ja taidot

Olen tarkastellut osallistujien taitoihin liittyviä oppimiskokemuksia alaluvussa 4.1 esitellyn T-mallin kautta. Käsittelen jatkossa kompetensseja, mindsetiä ja lahjakkuuksia *kyvykkyyksinä*. Ne ovat laajoja, abstrakteja käsitteitä, jotka voidaan määritellä monin eri tavoin.

Tulosten tarkastelu johti minut tarkentamaan omaa ajatteluani kyvykkyyksien suhteen. Ensinnäkin minusta on vaikeaa selvärajaisesti erottaa tietyt kyvykkyydet toisistaan, niin läheisesti ne liittyvät toisiinsa. Siksi olen yhdistänyt luovuuden ja aloitteellisuuden sekä yhteistyön ja mukautumiskyvyn. Toiseksi riippuu näkökulmasta, minkä kyvykkyyden alle tietyt taidot luokitellaan kuuluviksi. Esimerkiksi käy heittäytymisen taito, jonka olen sijoittanut luovuuden ja aloitteellisuuden alle. Toisaalta sen voisi luokitella vuorovaikutuksen tai yhteistyön alle, koska se kumpuaa yksilön itsensäätelykyvystä erilaisissa tilanteissa. Alla oleva yhteenveto osallistujien oppimiskokemukset taidoista perustuu tämänhetkiseen ajatteluuni:

Kyvykkyys	Opituiksi koetut taidot
kriittinen ajattelu	
luovuus & aloitteellisuus	- spontaanisuus & innostus - heittäytyminen tuntemattomaan & toisten tarinoiden (5) - rohkeus osallistua ja heittäytyä, panna itsensä alttiiksi, tehdä jotain mitä ei ole ennen tehnyt
vuorovaikutus	- kuuntelu (6) ja intensiivinen kuuntelu - reagoiva kuuleminen: osaan tarttua toisen kertomaan, löydän olennaisen ja jatkan siitä - tarkkaavuuden ylläpito, pitkäjänteistä kuuntelua ja keskittymistä - toisten huomioonotto - äänen ja oman kehon (2) käyttö - itseluottamus esiintymiseen
yhteistyö & mukautumiskyky	- ryhmässä oleminen & ryhmäytyminen, muihin liittyminen - luottamus - vastuunotto ja vastuunanto - tilan ottaminen ja antaminen - omaan tahtiin avautuminen
uteliaisuus	- innostus - maailman näkeminen uudelta kantilta - joka tarinalla on yhtä monta tulkintaa kuin ihmistä paikalla
sinnikkyys	- osallistuminen vaikka oli välillä täysin oman mukavuusalueen ulkopuolella - ei tarvitse välittää jos ei osaa tai onnistu, tekemisen ilo kaikesta huolimatta
empatia	- toisen ihmisen tunteen / kokemuksen jakaminen - myötätunto / myötäinto - herkkyys - toisten huomioonotto

Taulukko 2: Kyvykkyudet ja osallistujien kokemus opituista taidoista

Yleinen havaintoni on, että vastaajien opitut taidot ovat samansuuntaisia niiden taitojen kanssa, jotka Jo Salas luettelee tarinateatterinäyttelijän keskeisiksi taidoiksi: itsetuntemukseen perustuva tunteiden ja ilmaisun joustavuus, uskallus leikkiin ja spontaanisuuteen, empaattinen kuuntelu sekä rohkeus luottaa omiin ja kyky vastata muiden impulsseihin.⁷⁸

Näiden taitojen lisäksi Salas mainitsee, että näyttelijän on osattava luoda yhtenäisiä muotoja näyttämöllä. Taulukossa lueteltujen kyvykkyysien ulkopuolelta yksi osallistujista mainitsi taitokyselyssä omaksuneensa tarinateatteritekniikoita, mikä voisi olla tämän osaamisen esiaste. Se että vain yksi nosti tekniikoiden omaksumisen opituksi taidoksi ei yllätä minua, sillä vastausten pohjalta tulkitsem, että he katsoivat taitojen olevan jotakin varsinaisia tekniikkoja henkilökohtaisempaa.

Peilaan seuraavassa osallistujien esiin nostamia taitoja eri kyvykkyysiin.

Kriittinen ajattelu. Tämän kyvykkyysen alle luokiteltavia taitoja osallistujat eivät nostaneet esiin.

⁷⁸ Salas 1993

Luovuus ja aloitteellisuus. Tämä tarkoittaa minusta luovaa toimintaa ja rohkeaa heittäytymistä, jolloin syntyy perinteisemmän luovuusmääritelmän mukaisia ”omaperäisiä ja vaivan arvoisia tuotoksia”.⁷⁹ Yli puolet osallistujista koki heittäytymistaitonsa kasvaneen. Varsinaista luovuus-sanaa käytti vain yksi vastaajista, joka mainitsi että ”erilaisten tekniikoiden harjoittelu lisäsi innostusta ja toi vaihtelua ja luovuutta tekemiseen”.

Vuorovaikutus. Vuorovaikutustaitoja ovat mm. taito ottaa ja pitää puheenvuoroja, ylläpitää keskustelua ja jatkaa toisen puheenvuorosta. Ryhmätilanteessa tärkeimmiksi vuorovaikutustaidoiksi nousevat kuuntelemisen ja havainnoinnin taidot⁸⁰.

Lähes kaikki osallistujat kokivat kuuntelutaitonsa parantuneen, ja he tunnistivat siinä monia sävyjä: intensiivinen, reagoiva, pitkäjänteinen kuuntelu ja tarkkaavuus sekä keskittyminen. Niiden rinnalle nousivat muiden huomioon ottaminen, äänen ja kehon käyttö sekä itseluottamus esiintymiseen, minkä tulkitsen kertovan itsesäätelyn ja aktiivisen itseilmaisun vahvistumisesta.

Yhteistyö ja mukautumiskyky. Huonoa tarinateatteria voidaan tehdä yksilösuorituksina, hyvä tarinateatteri edellyttää vahvaa yhteistyötä sekä mukautumista yleisöön, kertojaan ja tarinateatterikollegoihin. Siksi yhdistin nämä kaksi kyvykkyyttä. Mukautumiskyky ja yhteistyötaidot eivät synny vain näyttämöllä vaan olennaisilta osiltaan ryhmässä ja ihmisten välillä. Näin ollen ohjaajan täytyy rakentaa ja ohjata ryhmää pitkäjänteisesti. Riemastuin siitä, että osallistujat kokivat oppineensa näitä taitoja ja että he nostivat esiin muihin liittymisen lisäksi luottamuksen, vastuunoton ja -annon, tilan ottamisen ja antamisen sekä itsensä kuuntelemisen ja omaan tahtiin etenemisen. Nämä luovat vahvan pohjan spontaaniudelle ja luovuudelle, jotka ovat tarinateatterin ytimessä.

Uteliaisuus. Uteliaisuus on ”innostusta saamaan tietoonsa tai kokemaan jotakin uutta”.⁸¹ Yksi osallistuja koki oppineensa näkemään maailmaa uudelta kantilta ja toinen ymmärtämään muiden tulkintoja. Kun tämä tapahtuu, ihminen luopuu ainakin hetkeksi omasta näkökulmastaan ja avautuu muille. Tosin se ei välttämättä ole oman uteliaan innostuksen tulosta vaan voi olla oman tahdon vastaisen prosessin tulosta, jolloin se lisää empatiaa.

Sinnikkyys. Seligman ja Peters määrittelevät sinnikkyuden ”tavoitteellisen toiminnan tahdonvaraiseksi jatkamiseksi esteistä, vaikeuksista tai lannistamisesta huolimatta”⁸². Osallistujat joutuivat kurssilla jatkuvasti oman mukavuusalueensa ulkopuolelle: tekemään itselleen uusia asioita, ottamaan haltuun tuoreita taitoja sekä olemaan esillä. Olin vaikuttunut heidän rohkeudestaan ja periksi antamattomuudestaan. Siksi tuntuu hienolta, että kaksi ihmistä tunnisti oppineensa sinnikkyyttä ja että toinen heistä löysi epätäydellisyydestä huolimatta ilon.

Empatia. Goleman ja Ekman⁸³ jakavat empatian kolmeen osa-alueeseen. Tulkitsen, että osallistujat viittaavat kaikkiin kolmeen. Kognitiivinen empatia tarkoittaa, että ihminen kykenee näkemään maailman toisen silmin. Tämän esiaste voisi olla oivallus, että ”joka tarinalla on yhtä monta tulkintaa kuin ihmistä paikalla”. Emotionaalisesti empaattinen henkilö taas pystyy eläytymään toisen ihmisen tunteisiin, astumaan

⁷⁹ Sternberg

⁸⁰ Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos

⁸¹ Kotimaisten kielten keskus

⁸² Peterson ja Seligman

⁸³ Goleman

hänen nahkoihinsa. Tästä kertoivat kommentit ”toisen ihmisen tunteen / kokemuksen jakaminen” ja ”myötätunto / myötäinto”. Vähiten vastauksissa näkyy kolmas empatian laji eli empaattinen huolenpito, joka johtaa empaattiseen toimintaan. Tällaiseksi voisi ehkä tulkita yhden osallistujan tunnistaman ”toisten huomioonotto”.

5.2.2. Opittujen taitojen näkyminen arjessa

Kurssin tavoitteena oli tarinateatterin opettelu ja tekeminen yhdessä. Vain yhdellä osallistujalla oli lähtökohtaisesti ajatus, että hän saattaisi soveltaa tarinateatteria omassa työssään. Muiden kohdalla tarinateatterin tekeminen rajoittui kurssitapaamisiin. Yksi osallistujista korosti pariinkin otteeseen kurssin aikana, kuinka ihanaa oli se, ettei kurssilla ollut muita tavoitteita. Kun fokus oli pelkkä tarinateatterin oppiminen, siellä opittuja taitoja ei alun perinkään ollut tarkoitus käyttää muualla. Ajattelen, että jos taidon vahvistuminen näkyy arjessa, vaikka tämä ei ole ollut tavoitteena, kurssi on tässä suhteessa ollut erityisen vaikuttava.

Useimmat vastaajat tunnistivat vähintään yhden arjen asian tai tilanteen, jossa taitojen kehittyminen näkyi käytännössä. Kaksi ei osannut antaa käytännön esimerkkejä. Toinen heistä ilmaisee sen kauniisti: ”Nämä aiheet (taidot) ovat nousseet minussa enemmän esille, työstettäväksi. Muutos on minussa hidasta, käyttäytymisen muutos on vasta tulossa, matkalla ... Kaikki ne kietoutuvat yhteen suureen teemaan, omaan kasvuun, kehittymiseen itseni näköiseksi ja kokoiseksi.”

Tämä palautti minut pohtimaan taidon määritelmää: taito on kyky jonkin asian tekemiseen ja erityisesti sen tekemiseen hyvin. Oma uskomukseni on, että ensimmäinen askel taidon oppimiseen on tietoisuus taidosta, omasta taitavuudesta tai taitamattomuudesta, ja se edellyttää tarkkaavaisuuden suuntaamista kyseiseen taitoon. Harjoittelun ja reflektion myötä havaintokyky tarkentuu sekä alkuperäisessä oppimistilanteessa että muissa toimintaympäristöissä: ”Turhaudun välillä arjessa siihen, että ihmiset eivät kuuntele, keskeyttämisen kulttuuri. Siihen itsekin sortuu.” Pitkäjänteinen harjoittelu ja reflektio auttavat kehittymään taitavammaksi, ja ihminen voi tietoisesti pyrkiä alkaa käyttää taitoa myös muissa tilanteissa ja ympäristöissä kuin alkuperäisessä. Nämä aste-erot näkyvät selvästi muissakin vastauksissa.

Luovuuden ja aloitteellisuuden kehittymistä yksi osallistuja kuvasi sanomalla ”yritän lähteä rohkeasti uusiin tilanteisiin, joissa en ehkä ole omalla mukavuusalueella”. Sana ”yritän” ehkä kertoo juuri taidon siirtämisen vaikeudesta. Pyrkimys on selvä. Joskus sen toteuttaminen onnistuu, joskus ei.

Vuorovaikutustaidoissa erityisesti kuuntelemisen taito näkyi arjessa selvemmin kuin useimmat muut. Esimerkkejä olivat ”asiakkaan kuuntelemiseen paneutuminen”, ”oleellisen kuuleminen, kun toinen kertoo omasta näkökulmasta” ja ”kurssin jälkeen kuuntelin eri tavalla ihmisiä ja kuvitin mielessäni kuulemiani asioita”. Viimeksi mainittu kertoo mielestäni sen, että voidakseen siirtyä arkeen taidon on oltava tarkkaavaisuuden kohteena pidempään. Yksi osallistuja tunnistasi lisäksi eleiden ja kehonkielen merkityksen: ”ehkä sitä käyttää eleitä ja kehoa herkemmin vuorovaikutustilanteissa”.

Yhteistyöhön ja mukautumiskykyyn liittyvät taidot näkyivät arjessa kahdella tavalla: ”Osaan purkaa energiaa oikeassa paikassa, se vakauttaa” ja ”olen varmempi, ei ole tarvetta esittää, kun se ei ole tarkoituksenmukaista”.

Uteliaisuustaitojen näkyminen arjessa tunnistasi yksi osallistuja, hänkin rajallisen ajan: ”jonkin aikaa olin kiinnostuneempi ihmisten tarinoista”.

Oman *sinnikkyiden* kasvun yksi osallistuja näki muuttuneessa suhtautumis- ja toimintatavassa muiden kanssa: ”voi innostaa ja rohkaista muita, ettei osittain elämänasenteessa toisia ihmisiä kohtaan aina tarvi olla täydellinen tehdessään jotain ihan tavallisessa arjessa”.

Empatiataitojen vaikutuksen arkeen osallistujat ilmaisivat monella eri tavalla: ”huomaan, että saman asian voi tulkita hyvin monella eri tavalla”, ”osaan paremmin ottaa läheiset huomioon ja eläytyä heidän vahvoihin kokemuksiinsa” ja ”oleellisen kuuleminen, kun toinen kertoo omasta näkökulmasta”. Tämä tuntuu minusta arvokkaalta.

5.2.3 Taitojen oppimista tukeneet tekijät

Kyselylomakkeen muotoilu oli: *Mitkä asiat kurssilla tukivat erityisesti näiden taitojen oppimista sinun kohdallasi? Asiat voivat liittyä kurssin rakenteeseen, harjoituksiin, tekniikkoihin, osallistujiin, ohjaajan toimintaan tai johonkin muuhun.*

En arvannut lomaketta laatiessani, että kysymyksen muoto todennäköisesti ohjaisi etsimään vastauksia luetteluista näkökulmista. Tavoitteeni oli vain auttaa vastaajia esimerkkien kautta löytämään riittävän konkreettisia oppimiseen vaikuttaneita tekijöitä. Vastauksia analysoidessani huomasin kuitenkin nopeasti, että ne ovat luokiteltavissa kyseisten otsikoiden alle. Ainoa merkittävä ero annettujen esimerkkien ja vastausten välillä on, että vain muutama vastaaja mainitsi yksittäiset osallistujat tai ihmiset, sen sijaan monet osallistujat viittasivat vastauksissaan ryhmään.

Alla kooste oppimista tukeneihin asioihin liittyvistä vastauksista:

Rakenne ja työtap • Ensimmäinen intensiiviviikonloppu oli hieno, siinä luotiin perusta jatkolle. • Tekeminen ja yhdessä tekeminen • Tieto ja kaikki mitä tehtiin rakentui vähitellen • Selkeä ohjeistus ja struktuuri • Kun jokainen sai vuorotellen kertoa omista tuntemuksista ja oli ”pakko” kuunnella vaikei aina huvittanut.
Harjoitteet ja tekniikat • Harjoitteet, roolin ottaminen ja patsaat ym. Mielenkiintoiset ja monipuoliset harjoitteet: sopivasti fyysistä tekemistä ja keskustelua. Eivät liian pitkiä. • Erilaisten tekniikoiden harjoittelu lisäsi innostusta ja toi vaihtelua ja luovuutta tekemiseen. Kaikki haastoivat tilan ottamiseen, antamiseen ja heittäytymiseen. • Kaikki harjoitukset ja tekniikat tukivat oppimiani taitoja. (2) • Oli pari harjoitusta ja ryhmäharjoituksia, aina oli kommunikaation ja vuorovaikutuksen hakeminen, ryhmäytyminen.
Ryhmä • Pidempiaikainen ryhmän kaari, siitä muokkautui ja kehittyi enemmän ja enemmän. • Kehitti ymmärrystä ryhmän toiminnasta. On taipumus lokeroida ihmisiä tiettyyn lokeroon, niin uudessa ryhmässä huomaa ihan uusia puolia ihmisistä, ja se tuntuu hyvältä. • Turvallinen ryhmä. • Jos ajattelee kuuntelua ja keskittymistä, itsensä kanssa joutui tekemään töitä – mun täytyy tehdä tässä jotakin, jotta voin antaa jotakin. • Sosiaalinen paine, sitä haluaa onnistua, jotta muutkin voivat onnistua. Se edellyttää että tekee parhaansa kuuntelussa ja yrittää osallistua ja toimia. • Se että oli erilaisia ja eritaustaisia ihmisiä.
Ohjaaja • Sai tilaa omalle hitaammalle lämpenemiselle, oli tilaa tulla eri vaiheessa mukaan. Ryhmä ja ohjaaja mahdollistivat, että tuli miellyttävä prosessi ja kokemus. • Arvostin ryhmässä ja ohjaajan toiminnassa, ettei ihmisiä pakotettu mihinkään. Annettiin se tila, ettei ole pakko lähteä mukaan. Oli sosiaalinen paine, mutta se ei tullut ryhmän vetäjältä. • Luottamus ihmisten omiin kykyihin ja siihen, että he tekevät kyllä kun ovat valmiita. • Ennen kuin voi heittäytyä tai luottamus syntyy on luotava tila, jossa on mahdollista päästää irti, heittäytyä, mokata, onnistua, tuntea, oppia ja siinä ohjaajalla on tärkeä rooli. Ohjaajalla oli yhtä aikaa elävä, luova, kaikkiin suuntiin taipuva ja samalla hyvin jäsenneily, analyttinen luonteenlaatu ja ajatusmaailma. • Vaikka välillä oli olo että voisi painua maan sisään, ohjaaja osoitti että homma toimii ja asiat sujuu. Jokaista arvostettiin silloinkin kun homma ei sujunut.

Taulukko 3: Taitojen oppimista tukeneet tekijät

Rakenne ja työtap. Oppimismielessä kaksipäiväinen aloitus koettiin tärkeäksi, koska se loi vankan pohjan jatkolle. Muita merkittäviä tekijöitä olivat askel kerrallaan -eteneminen, selkeät ohjeet ja rakenne sekä vuorotellen kertominen. Kaikki ilahduttivat minua, sillä ne olivat olennainen osa kurssin rakennetta juuri oppimisen mahdollistamiseksi. Vastaajien esiin nostama yhdessä tekeminen on tietenkin tarinateatterin ydintä, joten on erityisen tärkeää, että osallistujat kokevat edistäneen oppimista.

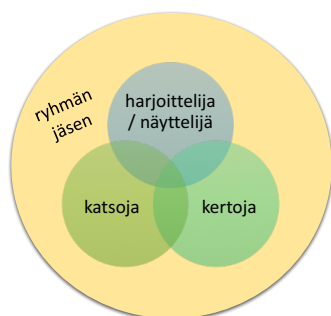
Harjoitteet ja tekniikat tukivat yksittäisten taitojen oppimista, minkä lisäksi ne innostivat, haastoivat ja toivat luovuutta tekemiseen. Kaikki harjoitukset vahvistivat vuorovaikutusta. Myös fyysisen tekemisen ja keskustelujen välinen tasapaino sekä pari- ja ryhmäharjoitusten vuorottelu veivät oppimista eteenpäin. Tässä oli tosin yksilöllisiä eroja, sillä yksi osallistuja toivoi palautteessa lisää fyysistä harjoittelua.

Ryhmän turvallisuus, myönteinen erilaisuus ja utelias muiden havainnointi sekä halu onnistua ja auttaa muita onnistumaan edistivät oppimista. Sitä vauhdittivat myös ryhmän kesto ja kehittyminen. Vastaukset toivat hienosti esiin sen, että ryhmä on enemmän kuin yksittäiset henkilöt ja heidän välinen suhteensa. Vastauksia lukiessani sain uutta ymmärrystä ryhmässä oppimisesta, eritoten vastuun syntymisestä ryhmässä, jossa jokainen on riippuvainen muista, jotta voidaan yhdessä onnistua.

Ohjaajan toiminta mahdollisti rohkean irti päästämisen ja luottamuksen syntymisen. Erityisesti oppimista vauhditti kokemus siitä, että ohjaaja luotti osallistujien kykyihin, hyväksyi eritahtisuuden ja antoi kunkin edetä omalla vauhdillaan. Ohjaajan myönteinen arvostus kannusti jatkamaan omista epäonnistumisen kokemuksista huolimatta. Yllätyin siitä, miten suuri merkitys oli tuon eritahtisuuden sallimisella, sillä tunnistan vain pari tilannetta, joissa puhuin siitä eksplisiittisesti. Arvelen, että se oli läsnä ja välittyi yleisesti hyväksyntää korostavasta puheestani ja pyrkimyksestäni suhtautua sallivasti osallistujiin ja heidän tarpeisiinsa. Tulos vahvistaa entisestään vakaumustani, että ohjaajan tärkeimpiä tehtäviä on hyväksynnän antaminen.

5.2.4 Innostustekijät osallistujan eri rooleissa

Lukiessani osallistujien palautteita tajusin, että jokainen oli ollut kurssilla neljässä eri roolissa: ryhmän jäsenenä, näyttelijänä, katsojana ja kertojana (tässä ryhmässä muusikon rooli oli marginaalinen). Hahmotan roolien keskinäiset suhteet siten, että ryhmän jäsenen rooli kattaa kaikki muut alla olevan kuvan mukaisesti:

Kuva 10: Osallistujan roolit

Tulin uteliaaksi sille, mihin rooleihin osallistujien innostustekijät liittyivät. Siksi ryhmittelin heidän vastauksensa kysymykseen *Mikä kurssilla oli parasta?* näiden neljän roolin alle. Tulkitsen nämä syväoppimiseksi, sillä vastaajat kytkivät vastauksensa laajempaan yhteyteen.

Kaiken kaikkiaan parasta oli hyvä ohjaus, oivallukset itsestä, elämästä, toisten kuuntelemisesta ja jakamisesta sekä maailman näkeminen uudelta kantilta.

Harjoittelijan / näyttelijän roolista käsin parasta antia kuvattiin 8 kommentissa: harjoitukset ja tekniikat sekä näiden omaksuminen ja ylipäänsä monipuolinen yhdessä tekeminen ja oppiminen. Useampi nosti esiin heittäytymisen, jota yksi osallistujista kuvaa kauniisti: ”Kun asetan itseni alttiiksi, laitan itseni ”likoon”, tapahtuu kasvua, liikettä, muutos”.

Kertojan alle kommentteja tuli vain kaksi. Parasta oli ”nähdä, miten omat puheet tulevat kuulluksi” ja ”se miten merkittävää on, kun joku kuuntelee ja osoittaa kuulleen tarinan esittämällä sen”.

Ensi alkuun näiden vastausten niukkuus hämmensi minua, joskin iloitsin siitä, että kertojan näkökulma oli ainakin kahdelle henkilölle ollut sitä parasta antia. Nyt tulkitson sen kertovan näyttelemisen merkityksestä sekä siitä, että mielikuva tarinateatterista ruumiillistuu helposti näyttämötyöskentelyyn. Osan tuntui toisinaan olevan vaikea löytää kokemusta tai tarinaa, jonka kertoisi. Se voi liittyä ensinnäkin tottumattomuuteen kertoa omista kokemuksista, johon ei arjessa tarjoudu liiemmästi tilaisuuksia. Toiseksi ”tarina” voi tuntu kovin suurelta sanalta, joka ajaa epäilemään, onko oma kokemus riittävän hyvä, hieno tai syvällinen ollakseen tarina. Kertomisen taito kehittyy ajan mittaan. Kaikkien kannalta ryhmässä ei ehkä myöskään ollut vielä riittävästi luottamusta, jotta he olisivat voineet kertoa kovin henkilökohtaisia asioita. Välillä osallistujat olivat kertojinakin niin suuntautuneita tekemiseen, että jälkirefleksio saattoi mennä muiden näyttelijäntyön analysoimiseksi, jolloin oma tunnekokemus jäi toissijaiseksi. Muutama ihminen mainitsikin palautteessa, että liika puhe vei välillä fokusta pois tekemisestä ja johti joskus arvioimaan omaa tekemistä, jolloin ilo katosi.

Katsojana yksikään osallistuja ei nostanut esiin mitään parasta kurssilla. Uskon, että oppimista, iloa ja rikastumista saa myös katsojana, mutta kevään aikana se ei ainakaan tehnyt lähtemätöntä vaikutusta kehenkään – ehkä siksi, että kokemukset muissa rooleissa olivat niin paljon voimakkaampia.

Ryhmän jäsenen roolin alle kertyi ylivoimaisesti eniten parasta kurssilla -kommentteja, peräti 13. Niiden sisältö maalaa rikkaan kuvan osallistujien kokemuksesta. Parasta oli yleisesti ”ryhmään sopeutuminen ja siihen kuuluminen” sekä erityisesti ryhmän ”tunneilmapiiri, sisäinen kemia ja energia”, ”kollektiivinen innostus ja kiinnostus” ja ”sallivuus, luottamus, rohkeus ja kannustus”. Konkreettisia ryhmään liittyviä parhaita asioita olivat ikähaitari, keskustelut sekä vapaus jakaa itsestään sen verran kuin halusi.

Nämä kommentit pysäyttivät ja riemastuttivat kahdesta syystä. Ensinnäkin ne vahvistavat oman perususkokseni, että toimiva ryhmä on valtavan paljon enemmän kuin joukko yksilöitä ja että vahva myönteisen liittymisen kokemus on oppimisen ja motivoitumisen peruskivi. Toiseksi se oli itselleni arvokas palaute. Minusta kouluttajan ja ohjaajan paras palkinto on se, että osallistuja kokee ryhmän olleen loistava. Silloin ohjaaja on ollut ”näkymätön” ja tehnyt hyvää työtä ryhmän rakentamisessa.

5.3 Johtopäätökset ja pohdintaa

Yllä mainitun perusteella tarinateatterin oppimistila voisi näyttää seuraavalta:

Kuva 11: Tarinateatterin oppimistila osallistujien vastausten perusteella

Tarinateatterin oppimistilaan, tarinateatterin rajaan ja syväoppimiseen on sisällytetty ainoastaan vastaajien tunnistamia asioita. Vastauksissa oli taitojen lisäksi viittauksia tottumuksiin ja uskomuksiin, josta syystä ne ovat mukana tarinateatterin oppimistilan ytimessä. Niiden lisäksi osallistujat viittasivat vastauksissaan kokemuksellisen oppimisen kehään. Tulkitsen että vastaajien kokemukset vapaaehtoisuudesta ja omatahtisuudesta tarkoittavat, että jokaisen turvavyöhykettä kunnioitettiin.

Mitä tulee keholliseen oppimiseen, siihen ei erikseen viitattu – fyysisiin harjoituksiin kylläkin. Kuitenkin lähes kaikki tekeminen harjoituksissa ja näyttämöllä on kehollista. Myös taide on tarinateatterissa jatkuvasti läsnä ja synnyttää osaltaan säröjä, joiden myötä tekeminen ja sen katsominen virittää, synnyttää uutta ja muuttaa ihmistä. Siksi niillä on tärkeä paikkansa tarinateatterin oppimistilassa.

Vertailen tuloksiin pohjautuvaa tarinateatterin oppimistilaa oletettuun seuraavassa alaluvussa 2. tutkimuskysymyksen alla.

5.3.1 Tutkimuskysymysten pohdintaa

1. Mitä tulevaisuuden työelämätaitoja voidaan kehittää ja vahvistaa opettamalla tarinateatteria ryhmälle ja tekemällä sitä yhdessä?

Ensimmäisen tutkimuskysymys koskee syväoppimista. Taustalla on kaksi oletusta. Ensinnäkin työelämätaitoja oletetaan käytettävän harjoittelutilanteen ulkopuolella, arjen työssä. Toiseksi nämä taidot kumpuavat niin syvistä psyyken rakenteista ja perususkomuksista, että niiden kehittymisen voi olettaa merkitsevän ihmisen asteittain toteutuvaa kokonaisvaltaista transformaatiota.

Tulosten perusteella voi olettaa, että hands-on-tarinateatteria tekemällä voidaan kehittää

- *luovuutta ja aloitteellisuutta* – astumista pois omalta mukavuusalueelta
- *vuorovaikutusta* – erityisesti kuuntelua, tarkkaavaisuuden ylläpitoa, tulkintojen moninaisuuden tajuamista sekä oman tilanoton säätelyä.
- *yhteistyötä ja mukautumiskykyä*, jotka näkyivät yhden henkilön kohdalla parantuneena oman energian säätelynä
- *sinnikkyyttä*, joksi tulkitseen yhden osallistujan pohdinnan siitä, että hän hyväksyi paremmin oman ja muiden epätäydellisyys, mikä auttoi innostamaan ja rohkaisemaan kanssaihmiä
- *empatiaa*, joka auttoi eläytymään muiden kokemuksiin ja kuulemaan oleellisen, mikä liittyy läheisesti vuorovaikutustaitoihin

Mielestäni nämä kertovat ainakin tietoisuuden ja ihmisten välisen eheyden, mahdollisesti myös muiden eheyden ulottuvuuksien vahvistumisesta.

Syväoppimisen tuloksissa toteutuvat kaikki alun perin oletetut syväoppimisen alueet: empatia, sosiaaliset taidot, itsereflektiokyky, spontaanius ja luovuus sekä tarkkaavaisuuden suuntaaminen. Muista otsikoista poiketen osallistujat eivät erikseen maininneet itsereflektiokykyä, josta kuitenkin kertovat *astuminen pois omalta mukavuusalueelta, oman tilanoton ja energian säätely sekä epätäydellisyys hyväksyminen*.

2. Mikä tarinateatterin tekemisessä tukee ja tuottaa oppimista? Miten?

Toinen tutkimuskysymys liittyy tarinateatterin oppimistilaan. Siinä osallistujat tunnistivat oppimista tuottaneen

- *Ryhmä*: turvallisuus, myönteinen erilaisuus sekä halu onnistua ja auttaa muita onnistumaan, ryhmän kesto ja kehittyminen, jatkuva vuorovaikutus
- *Rakenne*: vahva aloitus ja ryhmäytyminen, selkeä rakenne ja ohjeet, vuorotellen kertominen
- *Harjoitukset ja tekniikat sekä vaihtelu*: fyysisen tekemisen ja keskustelujen tasapaino, pari- ja ryhmäharjoitusten vuorottelu, jatkuva vuorovaikutus, spontaaniuden / luovuuden ja analyttisyyden tasapaino
- *Osallistujan oma panostus*
- *Ohjaajan toiminta*: luottamus osallistujien kykyihin, eritahtisuuden hyväksyntä ja myönteinen arvostus
- *Tila*, joka mahdollisti irti päästämisen, heittäytymisen, mokaamisen, onnistumisen, tuntemisen ja oppimisen

Tuloksiin pohjautuvasta tarinateatterin oppimistilasta näyttäisi puuttuvan monta oletuksiini perustuvassa tarinateatterissa olleista elementeistä. Alla analyysia niistä:

- *Astuminen pois arjesta* – tulkitseen, että tämä todentuu monissa yllä mainituissa elementeissä, vaikkei sitä erikseen mainittukaan. Siitä kertovat mm. vahva ryhmäkokemus ja tila, jossa voi päästää irti, mokata ja onnistua.
- *Ei-tietäminen, keskeneräisyys ja särö* – myös tästä kertoo mielestäni tila, jossa voi päästää irti, heittäytyä, mokata, onnistua, tuntee ja oppia sekä halu onnistua ja auttaa muita onnistumaan.
- *Taide, hyväksyntä ja särö* – hyväksyntä tuli mainituksi ohjaajan toiminnan kohdalla. Taiteellisen ulottuvuuden voisi ajatella toteutuneen kokeilemisen, heittäytymisen myötä.
- *Kehontietoisuus ja kehon tuntemukset* – tähän liittyi vain osallistujien mainitsema fyysinen tekeminen ja ehkä tila, joka mahdollisti tuntemisen.
- *Tunteet, ajatukset ja mielikuvat* – tästä voisivat kertoa fyysisen tekemisen ja keskustelujen tasapaino, spontaaniuden / luovuuden ja analyttisyyden tasapaino sekä tila, jossa voi tuntee.

- *Eheytyamisen ulottuvuudet* – näitä voisivat mahdollisesti olla fyysisen tekemisen ja keskustelun vuorottelu (vaakasuuntainen eheys), fyysinen harjoittelu (pystysuuntainen eheys), ohjaaja sallii omatahtisuuden eikä pakottanut (olotilojen eheytyminen), ohjaajan hyväksyntä, omatahtisuuden salliminen ja ei-pakottaminen sekä turvallinen ryhmä (ihmisten välinen eheytyminen)
- *Omaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteisöllisyys* – omaehtoisuus ja yhteisöllisyys tulivat sanoitetuiksi ohjaajan toiminnan sekä ryhmään liittyvien elementtien yhteydessä. Kyvykkyys ei nouse erikseen esiin vastauksissa. Tarkoittaako se, että kokemusta kyvykkyydestä ei syntynyt vai ettei se erityisemmin edistänyt oppimista?
- *Tilan jatkuvuus toistuvan harjoittelun kautta* – tätä osallistujat eivät erikseen nostaneet esiin, mutta se tulee esiin ryhmän pitkän kaaren myötä.

5.3.2 Pohdintaa

Tarinateatterin oppimistila sekä ihmis- ja oppimiskäsitykset sen taustalla

Miten tarinateatterin oppimistila saatujen vastausten pohjalta suhtautuu aiemmin mainittuihin ihmis- ja oppimiskäsityksiin?

- Siegel ja eheytyamisen ulottuvuudet. Osa ulottuvuuksista on tunnistettavissa sekä syväoppimisen että tarinateatterin elementtien kohdalla ilman, että niitä erikseen kysyttiin.
- Itsemääräytymisteoria. Lupa edetä omaan tahtiin, ohjaajan kannustus ja ryhmään kuulumisen tärkeys tulivat vahvasti esille osallistujien vastauksissa.
- Suhde, spontaanius ja luovuus ryhmässä. Vuorovaikutus, spontaanius ja luovuus mainittiin erikseen. Niistä kertoivat myös ryhmässä syntynyt turvallisuuden kokemus sekä hyväksyntä, luottamus, kannustus ja uskallus astua oman mukavuusalueen ulkopuolella.
- Taidot ja tottumukset. Näiden tulosten valossa vaikuttaa siltä, että syvälle minuuteen meneviä tottumuksia voi muuttaa tarinateatteria tekemällä.
- Kokemuksellinen oppiminen.
 - Tekemisen ja puhumisen vuorottelu, kokemus että oppiminen tapahtuu vahvasti ryhmässä ja vuorovaikutuksessa, että ollaan yhteisessä tilassa jossa niin onnistuminen ja erehtyminen kuin kokeilu ja tunteminen ovat sallittuja.
 - Mielestäni turvavyöhyke on äärimmäisen tärkeä tarinateatteria tehtäessä, sillä se nostaa esiin niin henkilökohtaisia asioita ja kokemuksia, joihin ihmiset eivät välttämättä ole valmistautuneita. Siksi sitä pitää kunnioittaa suuresti esimerkiksi korostamalla vapaaehtoisuutta. Samasta syystä haluan sen näkyvän erikseen tarinateatterin oppimistilan kuvauksessa.
 - Lähikehityksen vyöhykkeeseen osallistujat viittasivat ehkä epäsuorasti mainitsemalla jatkuvan vuorovaikutuksen sekä muiden auttamisen onnistumaan. Se on olennainen elementti kokemuksellisessa oppimisessa, siksi olen säilyttänyt sen tarinateatterin oppimistilan kuvassa.
- Kehollinen oppiminen. Tämä ei noussut tutkitun ryhmän tuloksissa erityisesti esiin. Silti ajattelen, että se on keskeinen elementti tarinateatterissa – ehkä kuitenkin niin, että se sisältyy yhtenä elementtinä tarinateatterin oppimistilaan.
- Leikin oppimistilaa. Tässä osallistujat tunnistivat lukuisia elementtejä, jotka rakensivat tarinateatterin oppimistilaa ja sen rajaa. Pohdintaa herättää kuitenkin ohjaajan / valmentajan rooli, jota pohdin tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Ohjaajan / valmentajan rooli

Leikin oppimistilassa osallistujat liittyvät oppimisen varsinaiseen leikkiin tai peliin, jonka koettiin itsessään synnyttäneen oppimista. Hands-on-tarinateatterin kohdalla tilanne on toinen: valmentajan toiminta nousee yhdeksi vaikuttavaksi tekijäksi niin kurssin rakenteen, harjoittelun, yleisen ilmapiirin kuin ryhmän rakentamisen osalta. Tekeminen on ohjatumpaa ja eri lailla jäsenneltyä kuin leikissä, ja se etenee toisaalta spontaanisti, toisaalta järjestelmällisesti. Valmentajalla näyttäisi olevan lukuisia rooleja, mihin kohtaan kuvaa hänet pitäisi sijoittaa? Onko hän kuvan keskiössä, kokemuksellisen oppimisen ohjaaja? Onko hän turvavyöhykkeen portinvartija ja huokoistaja? Lähikehityksen vyöhykkeelle innostaja? Oppimistilan rakentaja? Tarinateatterin rajan rakentaja ja vaalija? Vai hiukan sivussa, kokemisen ja oppimisen mahdollistajana?

Tämä herättää kysymyksen, voidaanko hands-on-tarinateatteriin ylipäättään soveltaa leikin oppimistilan mallia.

Innostustekijät ryhmän jäsenen eri rooleissa

Varsinaisten tutkimuskysymysten ulkopuolelta huomaa pohtivani oppimista ryhmän jäsenen eri rooleissa. Tämän tutkimuksen vastaajien tunnistamat innostustekijät liittyivät ennen kaikkea näyttelijän ja ryhmän jäsenen rooleihin. Myös koettu oppiminen näyttäisi toteutuneen ennen kaikkea näissä rooleissa. Näen kuitenkin valtavia oppimisen mahdollisuuksia kertojan ja katsojan rooleissa saatavissa kokemuksissa.

Siksi ajattelen, että jos hands-on-tarinateatteria tehdään tulevaisuuden työelämätaitojen kehittämiseksi, pitäisi työtapoja, jotka ohjaavat osallistujia refleктоimaan kokemuksiaan myös kertojan ja katsojan rooleissa.

6. Näkökohtia tulosten soveltamiseen ja ehdotuksia jatkotutkimukselle

6.1 Tulosten soveltaminen

Työelämän piirissä toteutettava koulutus on tavoitteellista: tulokset määritellään etukäteen ja niitä pyritään mittaamaan. Se ei ole yksinkertaista: mittareiden löytäminen on vaikeaa, ja valitut mittarit vaikuttavat mittausten tuloksiin. Mittareita tai ei, joka tapauksessa tekemiselle tarvitaan suunta. Pehmeitä taitoja ei kuitenkaan voida oppia suoraviivaisesti, eikä mekaaninen harjoittelu vie tuloksiin.

Tarinateatteri taas on perusluonteeltaan ei-lineaarista tutkimista ja tekemistä. Varsinaisia tarinateatterin ulkopuolisia tavoitteita ei ole, sillä mielenkiinto kohdistuu prosessiin. Taide, rituaali ja vuorovaikutus sekä oikeanlainen oppimistila luovat ympäristön, jonka ajatellaan tuottavan jotakin kohottavaa, eheyttävää ja transformatiivista.

Nähdäkseni tarvitaan sekä koulutusajattelusta kumpuavia tavoitteita että taidelähtöistä tutkivaa, prosessiin keskittyvää työtapaa. Rinnan kuljetettuina ne voivat synnyttää syväoppimista, joka vahvistaa toivottuja taitoja sekä vahvistaa osallistujien eheyttä, elinvoimaa sekä psyykkistä ja sosiaalista joustavuutta.

Tämän tutkimuksen tulokset tarjoavat hyvän lähtökohdan hands-on-tarinateatterin soveltamiselle työelämäkontekstissa esimerkiksi määräaikaissa ammatillisissa kehittämisryhmissä, joissa tavoitteena on tulevaisuuden työelämätaitojen kehittäminen. Tällöin tarinateatteri on yksi menetelmä, jota kehittämisessä hyödynnetään. Sen rinnalle tarvitaan myös muita työtapoja ja ennen kaikkea osallistujien omia töhön ja

muuhun elämään liittyviä tarinoita. Tällöin kertojan ja katsojan roolit korostuvat perustellusti, ja myös niissä opitaan ja eheydytään aktiivisesti. Myös aktiivista itsereflektointia tarvitaan.

Tarinateatterin kytkeminen osaksi kehittämistoimintaa vaatii perehtymistä paitsi myös kontekstin, jossa sitä sovelletaan, käyttäjien toimintakulttuuriin ja osallistujien vastaanottokykyyn.⁸⁴ Toisin sanoen prosessin rakenne, oppimismenetelmät, kieli ja painopistealueet on määriteltävä osallistujien tarpeiden ja tavoitteiden pohjalta. Lisäksi tapaamisten ja ryhmän kesto on sovittava osallistujien osallistumismahdollisuuksiin ja tavoitteisiin. Ensinnäkin prosessin on oltava riittävän pitkä, jotta taidot ehtivät kehittyä ja siirtyä osallistujien arkeen. Toiseksi sisäisen motivaation syntyminen edellyttää, että tutkittavat kysymykset ja aihepiirit liittyvät osallistujien omaan ja yhteiseen työhön. Prosessi on nimettävä niin, että se puhuttelee osallistujia ja on heille sekä tunnistettava että mielekäs. Silloin se kutsuu kehittymään ja mahdollistaa oppimisen. Taiteellista ja kehollista ulottuvuutta sekä niiden hyötyjä on korostettava, mutta maltillisesti. Osallistujia ei pidä pelästyttää vaan houkutella uteliaisuuteen: erityinen työtapo lisää hyötyjä ja kasvattaa opettelun arvoa. Näillä ehdoilla tarinateatteria voisi soveltaa työnohjauksessa tai ryhmäcoachingissa, jossa teemat nousevat osallistujilta itsestään.

6.2 Ehdotuksia jatkotutkimusta varten

Kirjoitusprosessin aikana mieleni on useasti lähtenyt harhailemaan mielenkiintoisille sivuraiteille, jotka tarjoavat mielenkiintoisia aiheita jatkotutkimukselle:

1. Valmentajan roolin tarkentaminen tarinateatterin oppimistilassa
2. Siegelin eheytymisulottuvuuksien aktiivinen hyödyntäminen hands-on-tarinateatterissa katsojan, kertojan ja näyttelijän rooleissa
3. Kehollisen oppimisen aktiivinen käyttö ja osallistujien asteittainen totuttaminen siihen
4. Tavoitteellisen taitojen oppimisen ja prosessilähtöisen hands-on-tarinateatterin tasapaino työelämätaitojen kehittämisessä. Käytännön keinot tavoitteellisuuden toteuttamiseen
5. Kehitettävien taitojen teemallinen käsittely tarinoiden kautta ja sen vaikutus kertojan / katsojan oppimiseen
6. Keinot itsereflektion vahvistamiseen ryhmässä

6.3 Loppusanat

Muistelen jonkin kokeneen konkarin sanoneen näin: ”Jos tiedät aiheesta valtavasti, kirjoita kirja. Jos et tiedä aiheesta juuri mitään, mutta haluat oppia siitä, kirjoita kirja.”

Tämän tutkielman kirjoittaminen on sijoittunut jonnekin näiden kahden välimaastoon. Olen kulkenut osin tuttuja, osin tuntemattomia polkuja ja löytänyt hirmuisesti uusia aukioita, risteyksiä ja kukkuloita, joilta näkee kauas. Matkan varrella olen innostunut lukemattomista aiheista, vaihtanut suuntaa, hylännyt tekstiä ja tappanut lempilapsiani. Jos alun unessa tipahdin korkeuksista, nyt tunnen seisovani tukevasti mäen laella. Seuraavaksi täytyy tarttua toimeen: kokeilla ja hankkia kokemuksia, havainnoida ja pohtia niitä uudemman kerran, jotta voin kokeilla uudelleen. Katsotaan!

⁸⁴ Purokuru

Lähteet

- Alhanen, K. (2008) Morenon filosofian alkulähteillä. Luento Helsingin psykodraamainstituutissa.
- Alhanen, K. (2013). John Deweyn kokemusfilosofia. Gaudeamus Helsinki University Press
- Anttila E. Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 58.
<http://disco.teak.fi/anttila/>
- Anttila E. (2007) "Mind the Body: Unearthing the Affiliation between the Conscious Body and the Reflective Mind." Teoksessa Leena Rouhiainen, Eeva Anttila, Kirsi Heimonen, Soili Hämäläinen, Heli Kauppila & Paula Salosaari (toim.). *Ways of knowing in dance and art*. Theatre Academy, Finland: Acta Scenica 19, 77–99.
- Cimino, J. J. Jr. <http://creativeleaps.org/images/articles/From-Stone-to-Stone-Across-the-Unknown-Sea.pdf>
- Deci L. E. ja Ryan R.M. (2000) The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry* 2000, Vol. 11, No. 4, 227–268
- Drake, D. (2015) Narrative Coaching. Bringing our New Stories to Life
- Eskola & Suoranta (1998) KvaliMOTV, kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien oppimisympäristö.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_1.html
- European Political Strategy Centre (2016) The Future of Work. Skills and Resilience for a World of Change. EPSC Strategic Notes. Issue 13/2016
- Fox, J. (1986) Acts of Service. Spontaneity, Commitment, Tradition in the Nonscripted Theatre.
- Fox, J. (1999) A Ritual for Our Time. Teoksessa Gathering Voices. Essays on Playback Theatre (toim. Fox, J. & Dauber, H.)
- Fox J. (toim.) (1987) The Essential Moreno. Springer
- Goleman D. (2007) <http://www.danielgoleman.info/three-kinds-of-empathy-cognitive-emotional-compassionate/>
- Greene M. ja Griffiths M. (2003) Feminism, Philosophy and Education: Imagining Public Spaces. The Blackwell guide to the Philosophy of Education. Ed. Blake N., Smyers P., Smith R. and Standish P. (2003)
- Grünbaum, L. (2013) Morenolainen tiimicoaching ja merkittävät hetket. Helsingin psykodraamainstituutti
- Halava, I. Työn tekemisen uudet mallit. Video: <http://www.primefrontier.fi>
- Jansson, S-M. (2016) Työyhteisöteatteri ja taitovalmennukset – kaksi tapaa tukea työssä ja työn kehittymistä. Taiteen menetelmät kehittämisessä ja tutkimuksessa. Esiselvitys. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 4/2016
- Kielitoimiston sanakirjan verkkoversio (Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja, 35.) Kotimaisten kielten keskus
- Kintigh, M. (1998) Peer Education: Building Community Through Playback Theatre Action Methods
- Kolb. A.Y. & Kolb D.A. (2010) Learning to play, playing to learn. A case study of a ludic learning space. *Journal of Organizational Change Management* · January 2010
- Maailman talousfoorumi (2016) The Future of Jobs. Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. Tammikuu 2016

Martela, F. (2009) Lähikehityksen vyöhyke ja yksilön ylittävä osaaminen. Blogi 1.6.2009.

<https://frankmartela.fi/2009/06/01/post-129/>

McKenna, T. (1999) Layers of Meaning: Research and Playback Theatre – A Soulful Construct. Teoksessa Gathering Voices. Essays on Playback Theatre.

Lehtinen E. & Kuusinen J. (2001). Kasvatuspsykologia. WSOY

Malinen, A. (2000) Towards the Essence of Adult Experiential Learning. A Reading of the Theories of Knowles, Kolb, Mezirow, Revans and Schön. Sophi, University of Jyväskylä

Moreno J.L. (1953) Who Shall Survive? Beacon House Inc. Beacon, N.Y.

Needa, V. (2015) An Introduction to Playback Theatre. Teoksessa Playback Theatre Practice. Selected Articles (toim. Zagryazhskaya E. & Zagryazhskaya Z.)

Niemistö, R. (2007) Ryhmän luovuus ja kehitysehdot

Niemistö R. (2008) Spontaaniudesta luovuuteen, olemisesta ilmaisuun. Teoksessa Suhteiden näyttämöt.

Näkökulmia psykodraamaan (toim. Aitolehti, S. ja Silvola, K.)

Partanen-Hertell, M. (2002) Luova työyhteisö. Morenolainen lähestymistapa organisaation kehittämiseen. Helsinki

Peterson, C. ja Seligman, M. (2004) Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification

Pirkola, S. (2017) Taide vie elämässä eteenpäin. Mielenterveysseuran verkkosivut.

https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/hyvinvointi/kulttuuri/taide-vie-elamassa-eteenpain#.VvY_ny1JbkQ.mailto

Powell, E. Catharsis in Psychology and Beyond: A Historic Overview. <http://primal-page.com/cathar.htm>

Purokuru, V. (2016) Taiteen menetelmät tutkimuksessa ja kehittämisessä. Taiteen menetelmät kehittämisessä ja tutkimuksessa. Esiselvitys. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 4/2016

Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos. Ryhmäviestinnän perusteet, verkkomateriaali.

<https://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhmaviesti/vuorovaikutus/viestinta/kuunteleminen.html>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006) KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. (Viitattu 28.7.2013)

Salas, J. (1983). Culture and community: Playback theatre. Drama Review, 27, 15-25.

Salas, J. (2003) Improvising Real Life. Personal Story in Playback Theatre

Salas, J. (1999) What is "Good" Playback Theatre? Teoksessa Gathering Voices. Essays on Playback Theatre

Siegel, D. (2012) Mindsight. Muutoksen tiede.

Shlian, M. (2017) <http://mymodernmet.com/what-is-great-art/>, vapaa suomennos

Sternberg, R.J. (2011). "Creativity". Cognitive Psychology (6 ed.). Cengage Learning.

Toivanen, T. (2016) Teatterilähtöiset menetelmät vuorovaikutusosaamisen kehittämisessä. Taiteen menetelmät kehittämisessä ja tutkimuksessa. Esiselvitys. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 4/2016

Tarinateatteriohjaaja, lopputyö
Leni Grünbaum

World Economic Forum (2016) The Future of Jobs. Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. Global Challenge Insight Report. January 2016

Liitteet

Liite 1. Kurssi-ilmoitus

Kurssi-ilmoitusta jaettiin Facebookissa sekä Kapriisin jäsenten omien ja teatterialan verkostojen kautta.

Tervetuloa tarinateatterin peruskurssille 11.3.–2.5.2017!

Tarinateatteri on käsikirjoittamatonta teatteria, jossa katsojien tarinat improvisoidaan tarinateatteritekniikoilla näyttämölle. Tarinateatteri kehittää spontaaniutta, itsetuntemusta ja rohkeutta heittäytyä. Kaupan päälle saat herkkyyttä, iloa ja itsevarmuutta, jotka lisäävät toimintavapauttasi niin työssä kuin muillakin elämän alueilla.

Kapriisin peruskurssilla perehdymme tarinateatterin ydinperiaatteisiin, harjoittelemme perustekniikoita sekä opettelemme näyttelijän ja muusikon työtä – ja ennen kaikkea nautimme tarinateatterin tekemisestä! Lopussa pidetään tarinateatteriesitys, johon halukkaat voivat osallistua. Kurssi sopii niin ensikertalaiselle kuin kokemusta jo omaavallekin. Aiempaa teatterikokemusta ei tarvita, sillä tärkeintä ovat kertojan kuunteleminen ja tarinoihin eläytyminen sekä ohjaajan, näyttelijöiden ja muusikon yhteistyö. Tule mukaan löytämään oma tarinasi!

Aika: la–su 11.–12.3. klo 10–16 sekä ti 21.3., 28.3., 4.4., 11.4., 18.4., 25.4. ja 2.5. klo 18–21

Paikka: Mäkipellontie 22, 00320 Helsinki

Hinta: 110 €, opiskelijat ja työnhakijat 75 €.

Kouluttaja: Kapriisin näyttelijä ja ohjaaja Leni Grünbaum

Lisätietoja: leni.grunbaum@gmail.com tai 040 503 3721 arki-iltaisin klo 18–21.

Ilmoittaudu 28.2.2017 mennessä lähettämällä alla luetellut tiedot osoitteeseen leni.grunbaum@gmail.com.

Saat paluupostissa vahvistuksen paikastasi kurssilla.

Ilmoittautumistiedot:

Nimi, ikä ja yhteystiedot – Mahdollinen teatterikokemus–

Miksi haluat osallistua kurssille ja mitä odotat siltä – Statuksesi (työssäkäyvä, opiskelija, työnhakija)

Lue lisää Tarinateatteri Kapriisista

<http://tarinateatterikapriisi.fi> – <https://www.facebook.com/kapriisi/>

Liite 2. Kurssin ohjelma

Aloitusviikonloppu, 6 + 6 h

Fokuksessa

- Ryhmän rakentaminen
- Näyttelijäntyyön fokukset
 - Spontaanisuus: kyky olla läsnä, kuulla ja havaita
 - Liittyminen ja ”kyllä”
 - Kehollisuus ja liike
- Rituaalit
 - Tunnustuksen antaminen kertojalle: katse ja nyökkäys
- Lyhyttekniikat: liikkuva patsas, kohtaaminen ja muuttuva patsas

Päivä 1

- Aloitus
 - Johdattelua tarinateatteriin, tietoa kouluttajasta ja kurssin käytännön asioista
 - Nimikierros + mitä jätät taaksesi
 - Parikeskustelu, parin esittely: kuka hän on, mitä hän odottaa ja toivoo
 - Seisova piiri. 1) kerro olostasi nyt: sano oma nimesi oma nimi, tee liike ja ääni – ryhmä peilaa 2) millainen olo toivoisit sinulla olevan: sano oma nimi, tee liike ja ääni –ryhmä peilaa
 - Janatyöskentely: kokemuksesi teatterista tai tarinateatterista
- Liiketyöskentelyä
 - Liiku huoneessa, venyttele. Tunne kehosi ja tule tietoiseksi jaloistasi. Pysähdy.
 - Valitse haluamasi asento ja keskity hengitykseesi. Säilytä tämä tietoisuus ja nouse seisomaan. Tule tietoiseksi lattiasta, ilmasta yläpuolellasi, takanasi, sivuilla. Ala liikkua huoneessa. Säilytä tietoisuus jaloista, kehosta, hengityksestä ja ilmasta. Tutki erilaisia paikkoja huoneessa. Voit koskettaa, katsoa, haistella.
 - Nopeuta kävelyäsi. Säilytä tietoisuus hengityksestä ja ilmasta. Tule tietoiseksi etäisyydestä muihin ihmisiin, älä ole suhteessa heihin.
 - Nopeuta kävelyä. Hidasta kävelyä.
 - Kun joku pysähtyy ja alkaa tehdä liikettä, muut seuraavat. Sitten liikutaan taas.
 - Kun kohtaat jonkun, pysähdy. Peilatkaa toistenne liikettä. Kiitä ja jatka matkaa.
 - Ringissä: Miltä tuntui? Mitä opit?
- Patsaat
 - 4 hengen ryhmissä: yksi menee patsaaksi ja 2 henkilöä liittyy häneen. Neljäs koskettaa jotakuta, tämä poistuu ja 4. hlö menee hänen tilalleen uuteen asentoon.
 - Kaikki yhdessä ringissä. Tehdään samaa harjoitusta ringin keskellä, mukana myös liike ja ääni.
- Näyttämön ja katsomon rakentaminen yhdessä
 - 4 näyttelijää, muut katsomossa
 - Rituaalit: katsotaan, yhdessä nouseminen, katse kertojaan näyttämöllistämisen jälkeen
- Liikkuva patsas
 - Tekniikan selostaminen

- Ohjaajan kysymys: mitä fiiliksiä tänään?
- Tanssia musiikin tahdissa, liikepeilausta toisen kanssa
- Näyttämötyöskentelyä, tärkeitä hetkiä tänään.
- Teoriatuokio
 - Johdantoa tarinateatteriin: tarinateatterin syntyhistoria sekä kytkentä ihmisen ikaikiseen tarinankerronnan perinteeseen
 - Ihminen luo koko ajan tarinaa
 - Tarinateatterin hahmottamista kolmen kankaan avulla: taide, vuorovaikutus ja rituaali.
 - Taide: jotain uutta, ei tiedetä mitä tapahtuu
 - Rituaali: tarinateatteri, rituaali meidän ajassamme
 - Olen yhteydessä johonkin minua suurempaan
 - Parhaimmillaan lähden sieltä erilaisena
 - Tätä tarvitsemme, erityisesti tässä tehokkaassa ajassa
 - Vuorovaikutus: intensiivistä, sitä on tarjolla kaikille
 - Kertojalle annetaan tila tulla kuulluksi ja nähdyksi, se riittää. Ei tulkintaa!
 - Parikeskustelu & yhteistä keskustelua
- Ääniorkesteri
 - Ääniorkesteri ringissä: yksi tekee perusrytmin, muut liittyvät siihen. A tekee oman äänen, sen jälkeen B jne. kunnes kaikki ovat löytäneet oman äänensä ja meillä on orkesteri
- Muuttuva patsas & kohtaaminen
 - Tekniikoiden avaaminen
 - Osallistujat kertoivat kokemuksistaan päivän aikana, tehtiin muuttuvina patsaina ja kohtaamisina
- Lopetus
 - Juttele parin kanssa: mikä on helmesi tältä päivältä?
 - Ringissä: mikä fiilis, omalla liikkeellä ja äänellä, muu ryhmä peilaa

Päivä 2

- Aloitus
 - Alkurinki, mitä haluat sanoa?
 - Liikerinki: mille liikkeelle tunnet tarvetta? Yksi tekee, muut liittyvät häneen. Vuorotellen, kunnes kaikki ovat tehneet omansa.
 - Ilmerinki: tee ilme, muut liittyvät
 - Ääniorkesteri
 - Peilausta: yksi kertoo jostakin hetkestä, vastakkaiset kolme tekevät sen näkyväksi liikkeellä ja äänellä
- Näyttämötyöskentelyä
 - Näyttämön rakentaminen
 - Kerrattiin tekniikat: liikkuva patsas, muuttuva patsas, kohtaaminen
 - Haastattelukysymys: mitä on mielessä?
- Kalaparviharjoitus
- Ryhmän nimeäminen
 - Jako kolmeen ryhmään: miettikää mikä tämän ryhmän nimeksi tulee
 - Kukin ryhmä esitti oman ehdotuksensa näyttämöllä. Muut kertoivat, mitä näkivät. Tekijät selvensivät nimiehdotustaan ja sen eri puolia.

- Keskustelua ringissä, valittiin nimeksi *Tarjan kädet* koska se oli myyvä ja liittyi ryhmälle tärkeään hetkeen edellisenä päivänä.
- Keskustelua viestinnästä, päädyttiin sähköpostiryhmään
- Näyttämötyöskentelyä opituilla tekniikoilla
 - kokemuksia tästä viikonlopusta
 - Mikä on toiminut hyvin tai tuntunut hyvältä? Mikä on hankaloittanut ja estänyt osallistumistani?
- Loppurinki
 - Jokainen kertoi lyhyesti mitä halusi viikonlopusta ja tunnelmista lähdön hetkellä.

2. tapaaminen, 3 h

Teemat

- Liike, ääni, tunne, hitaus
 - Mikä on olennaista?
 - Kerrattavat tekniikat: liikkuva patsas, muuttuva patsas, kohtaaminen
 - Uudet tekniikat: ristiriitapari, lause, patsaskertomus
 - muusikko
-
- Aloitus: lyhyt kuulumiskierros,
 - Lämmittelyä
 - Nouse seisomaan, ohjaaja kertoo tarinan jossa eri vuodenaajat seuraavat toisiaan, tehtiin äänen ja liikkeen kautta tilassa.
 - Makaa lattialla ja hengitä pari kertaa jalkoihin ja käsiin asti. Nouse tietoisesti seisomaan.
 - Kolmikoissa: yksi kertoo lyhyesti jonkun kokemuksensa, toinen esittää sen äänellä ja kolmas liikkeellä
 - Ota pari: vasemmanpuoleinen sanoo eläimen, sitten joku muu sanoo ammatin jota toinen parin jäsen edustaa, kolmas sanoo tunteen, jonka täytyy näkyä esityksessä. Ensin kahdestaan harjoittelua tavoitteena, että tekeminen on yhteistä. Sitten esitettiin muille.
-
- Rakennettiin näyttämö ja sivulle muusikon pöytä.
 - Näyttämötyöskentelyä, patsaskertomus, lause, ristiriitapari
 - Lopetus ringissä: mitä otat mukaasi, mitä haluat sanoa?

3. tapaaminen, 3 h

Teemat

- Mikä on olennaista & hitaus ja kiireettömyys tekemisessä
 - Kerrattavat tekniikat: liikkuva patsas, muuttuva patsas, kohtaaminen, ristiriitapari, lause, patsaskertomus
 - Uudet tekniikat: kuoro, katkelmat, ketju
-
- Lämmittely

- Hengitysharjoitus
- Tule-harjoitus ringissä
- Samurai ringissä
- Kävelyä eri alustoilla

Peilausta pareittain vastakkaisissa riveissä. Peilauksen jälkeen kohtaamisharjoitus: tarjous, johon toinen liittyy.

- Näyttämötyöskentelyä, 4 näyttelijää ja muusikko. Tekniikat: ketju, ristiriitapari, lause, liikkuva patsas
 - Kevät, jokin tärkeä hetki tänä keväänä
 - Tarina omasta arjesta tai juhlasta – koska se oli ihana, palkitseva, lohdullinen, tai koska se haastoi sinut ja vaati sinua muuttumaan

4. tapaaminen, 3 h

Teemat

- fokuks: hitaus, ilmeet, tilan käyttö, olennaisen ja tunteiden kuuleminen
- kertaus: liikkuva & muuntuva patsas, kohtaaminen, lause, pari, patsaskertomus, ketju
- uutta: kuoro, tarinat
- Aloitust ja lämmittely
 - Alkurinki, jokainen kertoi lyhyesti omista kuulumisistaan
 - Parihieronta
 - Tanssia musiikin tahdissa ensin yksin, sitten toiseen liittyen
 - Mene seläkkäin toisen kanssa, hengittäkää yhteen. Kun hengitys on yhteinen, alkakaa tehdä pientä yhteistä liikettä
 - Kaikki riviin, kävelkää ja hypätkää samaan tahtiin. Etsikää yhteinen hengitys. Viimeisellä kerralla sama silmät kiinni.
 - Ääniorkesteri
 - Ilmeet ja ääni, kukin vuorollaan
- Näyttämötyöskentelyä, 4 näyttelijää ja muusikko. Lyhyttekniikoita ja tarinoita.
 - Kysymys katsojille: mikä sana tulee mieleen? Sen pohjalta hetki, kokemus tai lyhyt tarina
 - Painotus ilmeissä ja äänessä
- Loppurinki, mikä on ollut hyvää ja hyödyllistä?

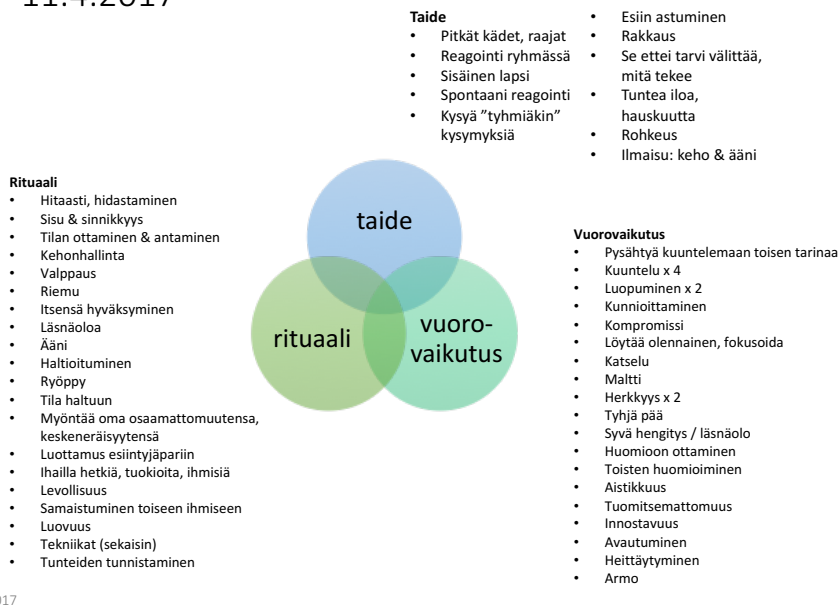
5. tapaaminen, 3 h

Teemat

- Kuuntelu, olennainen, metaforat ja kielikuvat – musiikki
- Kertausta: ristiriitapari, ketju, kuoro ja muuttuva patsas & tarina
- Uutta: kankaat
- Lämmittely

- Ringissä: joku hetki tästä päivästä. Vastapäinen ihminen tekee jotain tästä. Hänen vieressään oleva tämän vastakohtan ilman puhetta.
- Kolmikoissa: joku hetki tästä päivästä tai odotus tälle illalle. Yksi kertoo, toinen ohjaa, kolmas esittää pelkällä liikkeellä ja kankaalla.
- Uusissa kolmikoissa: ensimmäinen tekee äänetöntä liikettä silmät kiinni tai auki 2 min. Kaksi muuta tekevät maks. 10 sanan runon näkemästään ja lausuvat sen ensimmäiselle.
- Näyttämötyöskentely, 4 + 4 näyttelijää vastakkain, yksi muusikko
- Taidot ja mitä haluat erityisesti oppia?
 - Alustus ja kertaus: tarinateatterin osa-alueet taide, vuorovaikutus ja rituaali. Nämä kankailla lattialle.
 - Yksin: mitä taitoja olet oppinut ja opit täällä? Liimalapuille, yksi taito / lappu. Kolmikoissa: keskustelua ja rikastamista. Sijoittakaa taidot eri osa-alueille. Saatiin alla oleva kokonaisuus:

Mitä olemme oppineet? Kurssilaisten havaintoja 11.4.2017

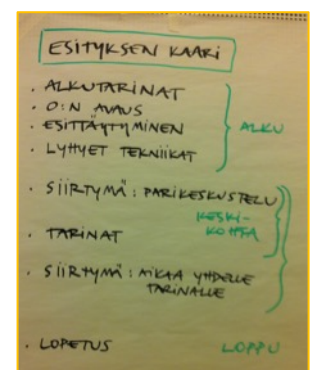
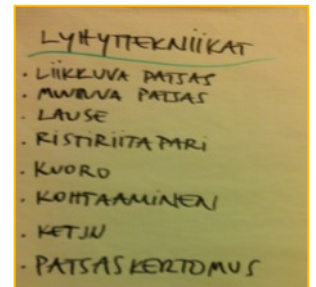
27.4.2017

- Jakautuminen palautepareihin. Kerro parillesi, mitä taitoa haluat erityisesti oppia ja miten toivot häneltä palautetta.
- Näyttämötyöskentelyä, kankaat käytössä: mikä taito puhuttelee sinua?
- Loppurinki
 - Puhetta tulevista esityksistä: kaveriesitys sekä esitys palvelutalon asukkaille, omaisille ja työntekijöille
 - Mitä otan mukaani?

6. tapaaminen, 3 h

Teemat

- Uutta: esityksen kaari, alkutarinat ja lopetus
 - Kertaus: liikkuva patsas, lause, ristiriitapari, ketju, kuoro ja muuttuva patsas, kohtaaminen & tarina. Kankaat, rituaalit ja kuuntelu, olennainen, metaforat ja kielikuvat.
 - Ohjaajakollega havainnoimassa minua & muusikkona
-
- Aloititus & lämmittely
 - Alkurinki
 - Lämmittely
 - Pariharjoitus: sauna
 - Yhteinen liike
 - Peilaus
 - Alustus: tarinan tasot & esityksen kaari
 - Kertaus: lyhyttekniikat
 - Näyttämötyöskentelyä, musiikki, kankaat ja rituaalit
 - Alkutarinoiden harjoittelu kolmella tavalla:
 - kerro omana itsenäsi
 - ota keho vahvasti mukaan enemmän teatterillisesti
 - Kerro mahdollisimman vähällä puheella
 - Kokemuksia & hetkiä lyhyttekniikoilla
 - Tarinoita
 - Lopetus: minä muistan
 - Lopetus
 - Esitykseen liittyvät käytännön asiat
 - Mitä haluat sanoa?

7. tapaaminen: esitys ystäville ja sukulaisille, 3 h

- Valmistautuminen kaikki yhdessä
 - Tilan valmistaminen: näyttämö, ylimääräiset huonekalut ja tavarat syrjään = puhdas tila
 - Liike- ja äänilämmittely
 - Nimirinki, yhdessä liikkumista
 - Tekniikoiden ja esityksen kaaren kertaus
 - Alkutarinat
 - Muutama liikkuva patsas
 - Lopetus: minä muistan
- Esitys: Kevään kutsu, kutsu uuteen, 1 h
 - Neljä näyttelijää
 - Muut osallistujat opastamassa katsojia
 - Muusikkona Kapriisin näyttelijä
 - Tekniikoina liikkuva patsas, kuoro, muuttuva patsas, kohtaaminen ja tarinat
 - Katsojia noin 9
- Yhdessäoloa omien tuttujen kanssa
- Purku ryhmän kanssa

- Näyttelijät ja muusikko: Mihin olit tyytyväinen omassa tekemisessäsi?
- Muut: mistä pidit erityisesti?
- Kysymyksiä, tunnelmia, pohdintoja

8. kerta – esitys palvelutalon asukkaille, heidän omaisilleen ja henkilökunnalle, 3 h

- Valmistautuminen kaikki yhdessä
 - Tilan valmistaminen: näyttämö, ylimääräiset huonekalut ja tavarat syrjään = puhdas tila
 - Liike- ja äänilämmittely
 - Tekniikoiden ja esityksen kaaren kertaus
 - Alkutarinat
 - Muutama liikkuva patsas
 - Lopetus: minä muistan
- Esitys: Oi elämän kevät, 1 h
 - Neljä näyttelijää
 - Muut osallistujat opastamassa katsojia
 - Muusikkona Kapriisin näyttelijä
 - Tekniikoina liikkuva patsas, kuoro, muuttuva patsas, kohtaaminen ja tarinat
 - Katsojia 15
- Purku
 - Näyttelijät ja muusikko: Mihin olit tyytyväinen omassa tekemisessäsi?
 - Muut: mistä pidit erityisesti?
 - Kysymyksiä, tunnelmia, pohdintoja
- Kurssin lopetus näyttämötyöskentelynä
 - Mitä otat mukaasi kurssilta? / Mitä haluat kertoa omasta kokemuksestasi? Tehtiin lyhyttekniikoilla
 - Puhetta ryhmän jatkamisesta syksyllä, sopimus asiaan palaamisesta

Liite 3. Palautelomake

Kurssin päätyttyä kaikille kurssiin osallistuneille jaettiin alla olevat palautekysymykset sähköisen lomakkeen muodossa:

Palautekysely, tarinateatterin peruskurssi 2017

Nimi (vapaaehtoinen):

1. Mitä kautta sait tietää kurssista?

2. Mitä tulit hakemaan kurssilta?

3. Mikä oli parasta kurssilla?

4. Mikä olisi voinut toimia paremmin?

5. Kuinka antoisa kurssi oli sinulle?

4 – erittäin antoisa

3 – antoisa

2 – jonkin verran antoisa

1 – ei antoisa

6. Mikä kurssin tärkein anti on ollut sinulle?

7. Jos haluat auttaa meitä tulevien peruskurssien markkinoinnissa, voit kirjoittaa alle lausunnon, jota voimme käyttää nimettömänä:

Suurkiitos avustasi!

Liite 4. Taitoihin liittyvät haastattelukysymykset

Kahdeksalle kurssin loppuun asti mukana olleelle jaettiin lisäksi alla olevat taitoihin liittyvät haastattelukysymykset sähköisen lomakkeen muodossa:

Tarinateatterin peruskurssi, loppuhaastattelu

Tämän dokumentin lopussa on luettelo taidoista, joiden koitte vahvistuneen ja kehittyneen kurssin puolivälissä. Voit hyödyntää luetteloa tai olla hyödyntämättä sitä vastatessasi alla oleviin kysymyksiin.

1. Luettele 3–5 taitoa, joiden koet ensisijaisesti kehittyneen tai vahvistuneen itsessäsi kurssin aikana:

Taito 1:

Taito 2:

Taito 3:

Taito: 4

Taito 5:

2. Miten näiden taitojen kehittyminen näkyy arjessasi? Mitä teet toisin? Missä ympäristöissä, missä tilanteissa ja keiden kanssa? Anna mahdollisuuksien mukaan konkreettisia esimerkkejä.

Taito 1:

Taito 2:

Taito 3:

Taito: 4

Taito 5:

3. Mitkä asiat kurssilla tukivat erityisesti näiden taitojen oppimista sinun kohdallasi? Asiat voivat liittyä kurssin rakenteeseen, harjoituksiin, tekniikkoihin, osallistujiin, ohjaajan toimintaan tai johonkin muuhun.